

1834

HET HERSTEL DER ABDIJ VAN AVERBODE

« 1797 die 14 febr. post meridiem circa horam 2^{am} ejecti sumus e monasterio » ¹⁾ zoo begint een heel korte beschrijving der uitdrijving van de kloostergemeente van Averbode onder de Fransche Revolutie.

Alleen noodgedwongen verlieten de kloosterlingen hunne abdij. Hier, lijk in alle uiteengedreven kloosters, teekende men eveneens hevig protest aan tegen deze laffe en willekeurige uitdrijving : « Oui, citoyens, nous cédon's à la force et nous sortons et nous déclarons en même temps devant le ciel et la terre que ce n'est que par contrainte et cette force qu'on nous fait, que nous quittons ces lieux sacrés, que nous avons choisis librement pour servir Dieu toute notre vie, et pourvoir au bien spirituel et corporel de notre prochain » ²⁾.

Een laatste maal kwamen alle kloosterlingen samen in de abdijkerk om te bidden tot « Deum justitiae et Patrem misericordiae ut virgam ferream quam pro peccatis nostris cum patribus nostris merueramus, a nobis auferre dignaretur, nosque omnes votorum religiosorum memores tamquam pupillos dirigere et conservare vellet » ³⁾. Dat laatste kort gebed duurde echter ook al te lang voor de beulen die te wachten stonden en « gladiis et minacibus verbis » werden ook alle kloosterlingen dan buiten geleid « usque ad mortem tristes et vix lacrimarum vim cohibentes », lijk één onder hen het later verhaalde ⁴⁾.

Eens buiten de poort gekomen, ontvingen allen nogmaals den zegen van den prior, — de abt had zich zelf reeds in veiligheid gebracht, — en dan « statim clausis et signatis post tergum nostrum

1) Arch. Averb., I, Liasse 26 n. (1).

2) *Ibidem*.

3) *Ibid.*, Documentum Carleer.

4) *Ibidem*.

foribus, quilibet nostrum se recepit ad destinatum alibi hospitium » 5).

Op dit oogenblik telde de abdij van Averbode nog 92 kloosterlingen waaronder vier novicen en één broeder.

1797... Zeven en dertig jaren zou het duren eer Averbode's ballingschap een einde zou nemen. Eerst in het jaar 1834 werd de abdij hersticht. 't Was juist zeven honderd jaren na hare eerste stichting in 1134.

En het is daarom dat men nu in het jaar 1934 niet alleen het achtste eeuwfeest viert van het bestaan der abdij, maar dat men tevens ook met vreugde herdenkt het eerste eeuwfeest van hare tweede stichting in 1834.

De laatste dagen der abdij.

Langen tijd voor den droevigen datum der uitdrijving in 1797 waren voor de abdij van Averbode de miserie's reeds begonnen. Lijk alle andere abdijen hier te lande en van elders had ook Averbode veel te verduren gehad van de onrechtvaardige en voortdurende geldafpersingen en overtollige lasten. De vroegere rijkdom der abdij was dan ook al fel geslonken. De finantieele toestand werd met den dag slechter. Enkel een paar voorbeelden van die vermindering der goederen wil ik hier aanhalen.

Op 23 December 1794 reeds kreeg de toenmalige cellier der abdij, de Eerwaarde Heer Candidus Caenen ¹⁾ van het Kapittel toelating om naar eigen goedgevinding onder andere de groote hoeve van Wahenges te verkoopen om te kunnen voldoen aan de belastingen ²⁾. Op 9 Juli 1794 werd door het Kapittel der abdij confrater De Troismarie ³⁾ als gevolmachtigde over de goederen aangesteld. Deze verkocht nu, een maand na de hoeve van Wahenges, op 21 Januari 1795, verschillende stukken grond, zoo b.v. de goedgekende « Neerhoeve » gelegen onder de gemeente Testelt ⁴⁾. Enkele dagen daarna

5) *Ibid.*, Documentum Z.

1) *Caenen* : baptizatus in ecclesia Reckhemienſi 8 Julii 1749; vestitus 27 Septembris 1767; ordinatus sacerdos 18 Septembris 1773; lector S. Scripturae; Cellarius et archivista 1790; Camerarius 1795; obiit Diesthemii 17 Julii 1811. (*Gremium Averbod.* Arch. Averb., I, reg. 105, f. 276).

2) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 23, c.

3) *De Troismarie* : baptizatus in Houpertingen a° 1757; vestitus est 2 februi 1778 et vocatus Augustinus; Sacerdos 31 Martii 1781; lector S. Theol. 1784; 25 Aprilis 1800 crudelissime occisus noctu in villa de Pannehoeve sub Doorne a nefariis (vulgo binders) et sepultus in Tessenderloo (*Grem. Averb.*, Arch. Averb., I, reg. 105, f. 282).

4) Arch. Averb., Sectie I, liasse 25.

kwamen de Bollisvijvers onder Caggevinne aan de beurt, wier opbrengst weer dienen moest om de steeds toenemende lasten te betalen ⁵⁾. In April 1795 was het de Molenvijver die voor de abdij verloren ging en zoo verder.

Herhaaldelijk vindt men in de archieven van dien tijd bewijzen van belastingen. Zoo moest men in 1794 alleen zoo maar 200.000 gld. betalen. Op 13 Maart 1796 « betaalt de abdij omtrent de twee duysent guldens, voor het deel der grondconterbutie » ⁶⁾.

Hieruit kan men wel opmaken dat Averbode er finantieel al veel minder schitterend voorzat dan enkele jaren tevoren. 't Was op 4 Januari 1797 dat Averbode voor den eersten keer bezoek kreeg van de Fransche afgevaardigden. De inbeslagnemers der nationale goederen, Le Grand en de commissaris La Hault, kwamen dien dag de jaarlijksche pensioenen aan de kloostergemeente aanbieden onder den vorm van « Bons »; doch zij werden beiden afgewezen. Op 14 Januari kwamen zij terug, ditmaal vergezeld van Popelemon, den commissaris van de Uitvoerende Macht van Scherpenheuvel. Zij hadden 56 bons bij, elk van 15.000 gld. voor de priesters en een van 5000 voor den broeder.

« Maar hij en heeft er geene konnen kwijtgeraeken, de heeren Pastoors en de twee laest geprofeste (6 Jan. 1796) waeren volgens sekeren arreté van dezen milddadigen offer beroofd » merkt spottend een der kloosterlingen op ⁷⁾.

Begin Februari kwamen zij weer terug. Maar men stopte La Hault 4 gouden Louis in de hand en daarmee kregen de kloosterlingen, tegen wie de uitdrijving bevolen was, weer wat uitstel, namelijk tot op 14 Februari, den dag der bovengemelde feiten.

Al de kloosterlingen nagaan in hun ballingschap is een bijna onmogelijke taak, daar weinig of niets daarover bekend is. Daar dit echter minder bij mijn onderwerp behoort, doe ik enkel een paar algemeene trekken volgen, die de Averbodiënzers gedurende dit tijdperk heelemaal kenschetsen.

Geen een van Averbode's kloosterlingen heeft den beruchten eed van haat aan Koningdom en trouw aan de Republiek willen afleggen. Verschillende hebben daar vele martelingen voor te verduren gehad. In een dokument uit dien tijd lees ik het volgende : « Plurimi eorum cogeantur in antris et speluncis apud consanguineos, ami-

5) *Ibidem*.

6) Arch., Abb., 23.

7) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26. Z. p. 2.

cos et notos latitare, et si quis agnoscebatur talis (non iuratus) loquacitate vel prodizione falsorum fratrum detrudebatur in arctam captivitatem. Sortem hanc plures ex nostris experti sunt » ⁸⁾); en daarop volgt dan een lange lijst van kloosterlingen die dergelijke dingen hebben te verduren gehad.

Daaruit en nog uit vele andere teksten blijkt welke de gesteltenis was der kloosterlingen. Zoo schreef nog een onder hen : «... damnationis (aeternae) horrorem continue meditemus et flocci fiet deportationis metus, cum ex his duobus alterutrum eligendum sit sacerdoti » ⁹⁾. En confrater Ignatius Carleer, die later het herstel in handen zal hebben, schreef : «... iuramentum unanimiter ad unum usque recusavimus, omnia sufferre prius parati quam conscientiam et nomen religiosum foedare, memoria retinentes nos esse mortales » ¹⁰⁾.

Als een wettelijk gevolg van de afschaffing der abdij waren al de goederen « nationale eigendom » geworden. Een tijd later werd alles openbaar verkocht. Alles ging voor de rechtmatige eigenaars verloren. Tot overmaat van ramp gingen de nieuwe bezitters in de abdij zoo te werk dat op korten tijd het grootste deel der gebouwen heelemaal verwoest was. De abdij had opgehouden te bestaan.

Terug in 't bezit der abdij.

Maar ook bij alle confraters stond het vast dat Averbode moest verrijzen... Maar hoe ?

Amper drie jaren na de aanwinst der abdijgebouwen en der abdijgoederen begonnen de nieuwe bezitters zich reeds van hunne zwarte goederen te ontdoen. Op 21 Fructidor Jaar IX (6 Sept. 1801) verkocht burger Pierlet een vierde deel der abdij aan M. Vertessen, oud-notaris, woonachtig te Rillaar, en dit bij kontrakt voor notaris Nattoigne te Brussel. Enkele dagen later op 19 September verkreeg dezelfde Vertessen bij notarieele akt voor notaris Nillis te Brussel de andere drie vierden vanwege burger Joniaux ¹⁾).

Pierlet en Joniaux waren twee der mannen die het zwart goed rechtstreeks van de Franschen hadden afgekocht. Noodgedwongen hadden zij alles opnieuw verkocht, geen van beiden immers kon aan zijn schuldeischers voldoen. « Accidit ut abbatiae acquiretores seu

8) *Ibidem*, p. 5.

9) Arch. Abb., c. 5.

10) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26. n. 1.

1) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26. K. 5 en III, Liasse 29-30 c. 1.

iniqui raptores, qui in demoliendis aedificiis, ac absque fenore sperato, suos consumserant (*sic*) nummos, a gubernio et districtus commissario monerentur et urgerentur ad ultiozem debitorum persolutionem, at illi impossibilitatem huic mandato satisfaciendi adstruere coeperunt » 2).

Dit feit is het begin geweest der opstanding.

De Heer Vertessen immers, die de goederen opgekocht had, had dit gedaan met het inzicht ze terug te verkoopen aan de kloosterlingen der abdij.

In alle geval men begon reeds met de abdij opnieuw te betrekken. Rond half October kwamen de cellier met enkele andere heeren naar Averbode terug. Zij namen daar hun inwoon in het huis van den camerarius, een der weinige gebouwen die nog bewoonbaar waren. Daar hadden zij ook het geluk een half jaar later op 26 Juni 1802 hunnen abt Gregorius Thiels terug in hun midden te ontvangen. Die terugkomst werd plechtig gevierd op 29 Juni 3). ...« Ipse maxime afficiebatur laetitia dum inaudiebat suorum confratrum constantiam in adversis et prudentiam in agendis ac imprimis nullum ex suis impium edidisse gallicum juramentum » 4).

Dit zelfde jaar 1802 kwamen de afgenomen goederen grootendeels terug aan de abdij. Op 21 Augustus werd de notarieele akt opgemaakt te Testelt voor notaris Van Binst van Leuven 5). 't Is echter eerst veel jaren later op 7 December 1816 dat te Westerloo de akt officieel geregistreerd werd 6).

Hij bevat drie groote deelen, waarin alle goederen opgesomd worden, die teruggaan naar de kloosterlingen van Averbode, of liever in hunnen naam op den toenmaligen onderpastoor van Testelt, den hooger genoemden Carleer.

Vooraleerst bekwam men weer terug : « de voorderen abdije van Everbode met alle de batimenten, appendentien en dependentien dier, met de hovingen en alle landen en gronden van erven, niet uytgesondert nogte gereserveerd... voor de somme van seven duysent, vijf hondert guldens Brabants courant » 7). Daarna kwam de hoeve genoemd : « de klyne hoeve gelegen onder de gemeynthe van Doorne,

2) *Ibidem*, Z. p. 9.

3) *Diar. Carleer*, ib.

4) *Arch. Averb.*, Sectie I, Liasse 26, Z. p. 10.

5) *Arch. Averb.*, Sectie III, Liasse 29-30 C. 1.

6) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 26, K. 7.

7) *Ibidem*, Sectie III, Liasse 29-30 C. 1.

gehugt van Schaffen bij Diest » 8). Deze had samen met alle gronden eene uitgestrektheid van 28 hektaren 9). En eindelijk volgde nog een tweede hoeve onder Deurne : « de Pannehoeve, voortscromende van dezelve abdije van Everbode » 10). De landerijen alleen van deze hoeve besloegen eene oppervlakte van 52 hektaren 11). Voor deze twee hoeven samen moest Carleer de som van 6500 gl. Brabantsch betalen.

Hieruit ziet men dat de kloosterlingen nog al een groote som moesten geven om abdij en goederen, of beter om een afgebroken abdij en een deel der goederen terug te koopen.

Toch moest men reeds tevreden zijn al zoo veel terug te hebben. Stilaan kocht men ook andere goederen. Zoo b.v. kocht Schoonaerts van Averbode op 27 Fructidor Jaar XIII (12 September 1805) een huis met stal en schuur en bijbehoorten te Cortenbosch, die later op een anderen confrater De Lespes door notarieel testament overging 12).

Zoo was die eerste poging der abdijsheeren gelukt. Weer behoorde de abdij hun toe. Onafgebroken verbleven er de volgende jaren confraters in de abdij zelf. Dikwijls kwam prelaat Thiels ze daar opzoeken. Verschillende jaren verbleef hij zelf in hun midden. Ongelukkiglijk is er zoo bitter weinig over deze jaren van ballingschap bekend. Een archief bestond er niet meer. Vele brieven en dergelijke stukken werden onherkennelijk opgesteld en geschreven onder deksnaam, uit vrees voor vervolging en andere moeilijkheden. Eindelijk nog is het allerwaarschijnlijkst dat vele papieren, die er gedurende enkele jaren nog waren, later vernietigd werden door hen die er belang bij hadden.

Wat zeker is en blijft, is het feit dat de hoop op herstel der abdij en van 't abdijsleven, altijd levendig gebleven is bij de heeren van Averbode. Wanneer men overal zoowel buiten als binnen de Orde begon te wanhopen — en zeker niet heelemaal zonder reden —, te Averbode bleef men vast betrouwen in de toekomst !

Alle confraters hadden eene plaats bekomen van pastoor, kapelaan of rektor.

Een feitje dat men dient op te merken, viel er voor in Juli 1806. Toen kreeg op zekeren dag de te Averbode verblijvende

8) *Ibidem*.

9) Arch. Abb., Lib. Administr. 1.

10) Arch. Averb., Sectie III, Liasse 29-30 C. 1.

11) Arch. Abb., Lib. Adm. C.

12) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 K. 2.

prelaat Thiels een brief van een confrater der vroegere Praemonstratenserabdij van Heylisse. Deze brief bevatte een schrijven van den bisschop van Baltimore in Amerika over een missionaris aldaar. Daarbij was nog een schrijven gevoegd van dezen missionaris zelf. De uiteenzetting en het afschilderen van het missionarisleven had reeds vele priesters doen nadenken, en was zoo de oorzaak geworden van hun vertrek naar de missie. De abt van Averbode moest ditzelfde bij zijne onderdanen doen. Vele priesters vertrokken inderdaad gedurende die droevige jaren naar andere werelddeelen. Heeft Thiels aan doen oproep beantwoord? Heeft hij voor zichzelf misschien en voor zijne confraters hetzelfde gedroomd? Wij weten het niet, maar toch blijkt zoo een brief kenschetsend voor den tijdgeest van toen, en voor den goeden naam van Averbode ¹³⁾.

Thiels nochtans had zeker zijn handen vol met het bestier zijner confraters. Alle verplaatsingen van pastoors of kapelaans deed hij nog als vroeger, vóór het konkordaat van 1801. Deze confraters gedroegen zich als ware Praemonstratenzerpastoors. Zij bleven immer een voorbeeld voor al de andere geestelijken van de streek. Een enkel feitje. Wanneer keizer Napoleon den kerkban had opgehoopen wegens zijn vergriep tegenover Paus en Kerkelijke Staten, weigerden de Praemonstratenzerpastoors, lijk ten andere nog vele andere geestelijken, nog de openbare gebeden voor den keizer te zeggen. Het werd zoo erg dat de Vicaris-generaal van Luik een brief schreef waarin hij in heel scherpe bewoordingen spreekt over die handelwijze der Witheeren, die « refuset de chanter les prières pour notre auguste Souverain » ¹⁴⁾.

De suppliek aan 't kongres van Weenen.

Eens het keizerrijk van Napoleon gevallen, herleefde in alle abdijen de hoop op herstichting. Het groote beroemde Kongres van Weenen werd gehouden. Al de grootmachten van Europa waren vertegenwoordigd. Kardinaal Consalvi was daar als Pauselijk Le-gaat. Het doel dat het Kongres zich voorstelde was het evenwicht herstellen in het geschokte Europa.

Wanneer dit nieuws hier aankwam, besloot men aanstonds zich tot die hooge vergadering te wenden. Een suppliek werd opgesteld en aan de leden van 't Kongres gezonden. Op 9 September 1814

13) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 C. 1.

14) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26.

zond men de suppliciek met een specialen brief aan den Kardinaal-Legaat, waarin men onder andere leest : « ... Nous n'hésitons aucunement à réclamer votre protection au congrès,... persuadés qu'Elle daignera rappeler aux Augustes Souverains les principes qui militent victorieusement en faveur de la prompte réintégration du Clergé régulier de la Belgique » ¹⁾... De suppliciek werd opgesteld in naam der abdijen van Averbode, Diligem, Tongerlo, Grimbergen, Heylisse, Park, Postel, Bonne-Espérance, St. Feuillien en Floreffe, met daarbij nog de Benediktijnerabdij van Affligem en de abdij van S. Bernard a/d Schelde der Cisterciënzers.

Wie de suppliciek opgesteld heeft, is mij onbekend, maar toch schijnt mij Carleer van Averbode daar zeker niet heelemaal vreemd aan. In zijne papieren vindt men heel vele eigenhandige afschriften der suppliciek; daarbij moet men opmerken dat op den lijst der ondergeteekenden, Carleer als eerste voorkomt van al de vertegenwoordigers der andere abdijen : « F. I. L. Carleer, Provisieur de l'abbaye d'Everbode ordre des Prémontrés tant à ma dite qualité de Provisieur qu'au nom de mon abbé et de notre communauté consistant en 48 religieux survivants » ²⁾. Allen bijeengeteld waren er toen in 1814 van de hooger genoemde Praemonstratenzerabdijen nog 303 overlevende kloosterlingen. Gezien de belangrijkheid dezer poging tot herstel, is het niet zonder nut enkele citaten uit deze bladzijden-lange suppliciek van 1814 te geven. De geest die hen bezielde, en hunne diepe gehechtheid aan de orde en abdij komen er op treffende wijze tot uiting... « Les soussignés abbés et religieux... croient qu'il est de leur devoir d'implorer la haute protection des Souverains alliés pour récupérer leurs abbayes respectives et les biens qui en dépendent » ³⁾. Men moet trachten de beletselen weg te nemen die het herstel onmogelijk maken der abdijen « où ils ont fait voeu de consacrer leur existence en remplissant les devoirs religieux, auxquels la règle qu'ils ont embrassée, les soumet »... ⁴⁾. Een weinig verder leest men deze schoone woorden : «... Les soussignés ont fait profession dans leurs maisons respectives, les voeux qu'ils ont émis au pied des autels lors de leur profession, les lient indissolublement à la règle qu'ils ont embrassée, toutes les persécutions qu'ils ont essuyées par amour pour la religion ne les ont pas déliés de leurs voeux, les cris de leurs conscience les obligent à faire tous leurs

1) Arch. Averb., Sectie III, Liasse 29-30 K. 7.

2) *Ib.*, n. 6.

3) *Ib.*, n. 6 p. 2-3.

4) *Ib.*, n. 6 p. 3.

efforts pour reprendre le genre de vie monastique et y remplir le devoir prescrit par la religion. Fidèles à leurs engagements, les religieux de la Belgique réclament leur réintégration, ils implorent la protection des lois fondamentales du pays qui leur garantissait leur existence »... 5). Men had verwacht aanstonds alle goederen, waarvan men onrechtvaardig beroofd was geworden, terug te krijgen... Geen enkele titel immers kunnen de bezitters van 't zwart goed inroepen om hunne onwettige aankopen te verrechtvaardigen. « la dispersion momentanée (des religieux) ne diminuait en rien leur droit de propriété » 6). Geen enkel eerlijk man heeft willen deelnemen in den onrechtvaardigen verkoop der kerkelijke goederen; daarom is ook het getal onwettige bezitters uiterst klein... Waarom zou dat klein groepje nu moeten genieten van de onrechtvaardigheid?

Ongelukkiglijk hield het Weensch Kongres niet de minste rekening met deze suppliek der Praemonstratenzerabdijen. Alles bleef lijk het was. De goederen bleven verloren. Daardoor nu was alle kloosterleven onmogelijk, en het herstel der abdijen, ook van Averbode, was weeral voor een onbepaalden tijd uitgesteld. Niet te verwonderen dan ook dat, na deze mislukking, in alle abdijen de hoop op herstel fel verminderde, ja zelfs verdween.

De hoop blijft levendig.

En toch, te Averbode was dit het geval niet. De hoop op herstel bleef levendig bij de kloosterlingen. Zelfs de vrienden der abdij bleven die hoop deelen. Dit blijkt ten klaarste uit een brief, een jaar na de suppliek, op 5 December 1815 geschreven.

Het was de onderpastoor van Steenockerzeel, de Eerw. Heer Peeters, die hem afzond op last van een baron uit die streek, Baron de Peuthy. Hij vraagt aan Averbode hoever men nu reeds staat met de restauratie der abdij : «... me rogat ut inquirerem quousque se extendat spes restorationis abbatiae vestrae »... 1). Hij vraagt zelfs of er nog geen novicen worden aangenomen « utrum nondum sit ipsi (Abbati) possibile sese determinare ad sibi adscribendum quosdam alumnos seu novitios (res o quam desideranda et necessaria ! » 2)

5) Arch. Averb., Sectie III, Liasse 29-30, p. 4.

6) *Ibid.*, p. 4-5.

1) Arch. Abb., 10.

2) Arch. Abb., 10.

Enkele maanden later, op 24 April 1816, schreef dezelfde Peeters opnieuw naar Averbode om nogmaals op het aanvaarden van postulanten aan te dringen ³⁾.

Dat dezelfde wensch, — alhoewel nog onmogelijk voor 't oogenblik — op aller lippen lag, mag men misschien ook nog afleiden uit andere kleine feiten.

Zoo b.v. wanneer in 1816 de vergaderde confraters te Averbode hunnen prelaat Gregorius Thiels kwamen viëren, waren reeds toen alle jaarschriften gemaakt met betrekking op het herstel der abdij. Zoo kon men lezen : « Ecce consurget Averbodium ! » of nog : « Confratres, Gregorio duce, consurgemus » en zoo verder ⁴⁾. Een ander bewijs vindt men wanneer men gedurende deze jaren het boek der uitgaven van Carleer naziet. Geregeld vindt men er onkosten voor de abdij, uitgaven aan metsers, schaliedekkers en andere werklieden in de abdij. Ten minste is dit een teeken dat men nog altijd vast besloten was de abdij te blijven bewonen.

Gedurende heel den tijd, van na de Revolutie tot in 1817, hingen al de Norbertijnen van Averbode nogal goed aaneen. De abt immers had nog altijd de gewoonte, lijk hierboven reeds is gezegd, ook nog na het konkordaat, het patronaatsrecht uit te oefenen, zoodat praktisch de Norbertijnerpastoors volgens zijn goedvinden benoemd werden.

Dikwijls dan ook treft men veranderingen aan in de lange rij pastoors, sukkursalisten en kapelaans onder de abdijsheeren. Dit had zeker tot gevolg dat de band onder elkaar en met den abt steeds vaster en nauwer werd.

In 1817, begin November, kwam daarin verandering, of liever, Thiels ontving toen een schrijven van den Groot-Vikaris van Luik, Barrett, waarin eene presentatie van Thiels niet werd aangenomen. Tevens werd het volgende gericht aan den pastoor van Coursel en onrechtstreeks aan Thiels, daar de pastoor het voortzenden moest : « Vere mirum, quod semper more antiquo procedat, etiamsi jam ter similes praesentationes recusaverim » ⁵⁾. Sedert het Konkordaat, zegt hij, staan alle parochiekerken ter vrije beschikking van den Ordinarius. Dus « si nolit simplices commendationes ad me transmitti in favorem religiosorum sui monasterii, ipse viderit » ⁶⁾.

Nochtans nog geen jaar later, op 14 September 1818, vroeg de-

3) Arch. Abb., 16.

4) Arch. Abb., 75.

5) Arch. Abb., 60.

6) *Ibid.*

zelfde Barrett of hij geen kloosterling ter beschikking heeft voor de parochie van Sutendael ⁷⁾. Een paar dagen later op 22 September kwam er reeds een andere brief waarin werd gezegd dat de prelaat om 't even wie mag aanbevelen voor Sutendael, behalve confrater Waegemans, pastoor te Diepenbeek, die daar te veel goed doet en daarom tot meerdere eere Gods nog daar moet blijven ⁸⁾.

Gelijk men ziet uit dit feit was er eigenlijk geen grondige verandering gekomen in de manier van handelen van Thiels.

Einde November 1817 kreeg Carleer opnieuw een brief aan uit Steenockerzeel vanwege den onderpastoor Peeters. Uit dezen brief, — een van de weinige die men nog heeft over dit tijdperk — kan men gemakkelijk opmaken dat spijs alles men te dien tijde nog volop werkzaam was aan 't herstel van Averbode. Op 4 November had Carleer aan Peeters geschreven. Deze had den brief aan Baron de Peuthy laten lezen. Het ging om pogingen tot herstel van Averbode aan te wenden bij den Aartsbisschop zelf. De Baron was met dat voorstel zeer ingenomen en « daarom heeft hij niet getoefd van zig als een voorbode een weynig werkstellig te maeken met een letterken te schrijven aan den geheymen-secretaris van den Aartsbisschop » ⁹⁾. De secretaris gaf daar 27 November reeds een antwoord op. De Aartsbisschop was hoogst ingenomen met het voorgestelde bezoek van den Provisor van Averbode, « maison qu'il a toujours distinguée à cause de sa régularité, de la pureté de ses principes, et d'excellents curés qu'elle a fournis à son diocèse, en ajoutant qu'Elle (son Altesse) éprouvera toujours une véritable satisfaction de pouvoir obliger les membres de ce respectable monastère » ¹⁰⁾.

Wat nu van deze belangrijke pogingen gekomen is, is mij onbekend. Of en wanneer Carleer naar Mechelen gegaan is, is eveneens onzeker, daar er bij hem in zijn dagboek vóór 19 Mei 1818, dus 't volgend jaar, geen enkele reis naar Mechelen gemeld wordt ¹¹⁾.

In elk geval is het zeker dat die onderhandelingen zonder uitslag gebleven zijn. En toch gaf men alle hoop niet op te Averbode. Dit blijkt hieruit dat men voor de abdij op 1 Augustus 1817 nog eene hoeve aankocht met groote landerijen. Deze hoeve, genaamd de « Nysselrode », was gelegen onder Meensel in het kanton Glabbeek en had samen met de landerijen eene oppervlakte van 42 Hektaren.

7) Arch. Abb., 51-52.

8) Arch. Abb., 54.

9) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 25 A. 2.

10) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 25 A. 3.

11) Diar. Carl., ib.

Deze kocht men af van Mr. Perdrisez (of Perizet) van Brussel vóór notaris Van Binst te Leuven ¹²⁾. Ook in 't zelfde jaar nog, op 6 Maart 1817 had confrater Dierckx reeds voor de abdij twee stukken land opgekocht van een zekeren Le Begge door notarieele akt vóór notaris Metslager te Gheel en notaris Le Corbesier te Aerschot ¹³⁾. 't Zelfde had Carleer reeds gedaan op 7 Augustus 1816; hij kocht namelijk 2 1/2 zillen land aan voor de abdij ¹⁴⁾.

Daaruit blijkt wel dat men nog altijd van plan was Averbode te herstiten.

Dat er nog altijd een volkomen eenheid heerschte tusschen al de confraters, blijkt uit hunne onderdanigheid en gehoorzaamheid aan Prelaat Thiels. Deze bestuurde steeds zijne kloosterlingen alsof men waarlijk nog in 't klooster leefde. Niet alleen de benoeringen werden door Thiels gedaan maar ook alle toelatingen, vooral wat de armoede betrof, werden aan hem gevraagd. Thiels beschikte over de onkosten zijner onderdanen. Op elke bladzijde bijna komt men in het dagboek van Carleer voor dezen tijd woorden tegen als : « jaerlykx trek door Gregorius toegezegd D^o Joris Rectori 300 fr. (17 Jan. 1818) » — « 40 fr. Croôn aen d'heer Prior de mandato Gregorii pro restauratione » (30 Aug. 1813) enz. ¹⁵⁾. Hetzelfde gebeurde echter ook wel op last van den prior Bonaventura Meulemans, b.v., op 29 Aug. '17 : « aen Theodorus de Mand. Bonav. 20 fr. Croôn. » — op 25 September '17 : « aen d'heer Joris de Mandato Bonavent. ¹⁶⁾.

Dood van Prelaat Thiels. — Bestuur der regenten.

Tot in het jaar 1822 mocht prelaat Thiels het geluk hebben onder zijn confraters te leven. Op 31 Juli 1822 stierf hij een heiligen dood en werd op het kerkhof der abdij begraven ¹⁾. Door al zijne confraters werd hij diep betreurd. Moeilijke tijden, de moeilijkste en wanhopigste tijden van heel Averbode's geschiedenis heeft hij moeten doormaken. Toch mag men van hem zeggen dat hij steeds altijd en overal trouw bleef aan zijne leuze : « Fortiter cum charitate ».

Bij den dood van prelaat Thiels was het aantal overblijvende

12) Arch. Abb., Liv. Admin. E en Arch. Averb., Liasse 26 K. 4.

13) Arch. Averb., Liasse 26, K. 3.

14) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, K. 1.

15) Diar. Carl., *ib.*

16) Diar. Carleer, *ib.*

1) Grem. Averb., Sectie I, reg. 105, f. 270 r°.

kloosterlingen ook reeds fel verminderd. De eene stierf na den andere, de overblijvende heeren waren meest allen van reeds gevorderden ouderdom. Daar prior Meulemans, — (oud-aalmoezenier der Belgische troepen onder prelaat Hermans van Tongerlo, —) pastoor te Vorst-St. Niklaas, juist veertien dagen vóór prelaat Thiels overleden was (14 Juli), was er niemand meer om de heeren der abdij te besturen. Men besloot dan de leiding in handen te geven van regenten onder de kloosterlingen verkozen. Wie er allemaal regent geweest is tusschen de jaren 1822 en 1832 is moeilijk uit te maken, daar men nergens hunne namen vindt. In 1832 nochtans ontmoet men de namenlijst der drie regenten van dien tijd, die heel waarschijnlijk alle drie reeds vele jaren, misschien wel vanaf 1822 dit ambt uitoefenden. Het waren fr. Rumoldus Huybrechts, fr. Norbertus Dierckx de latere Superior, en fr. Ignatius a Loyola Carleer, die tevens Provisor was der abdij ²⁾. Dat zij dit reeds van 't begin af waren, schijnt ook wel min of meer bewezen uit het feit dat deze drie bijna elke maand sedert den dood van Thiels samenkwamen, lijkt het blijkt uit het Dagboek van Carleer : « Colloquium cum Norberto et Rumoldo ».

't Was ook op deze drie heeren dat de andere confraters hun testament maakten om zoo hunne goederen te kunnen bewaren voor de abdij. De eene maakte zijn testament op den andere, en zoo altijd verder. Zoo zijn er heel vele testamenten in het archief bewaard gebleven. Zeker en vast hadden de Averbodiënzers daarover onder elkaar een akkoord getroffen. Sommigen onder hen moesten daar zelfs toelating voor vragen aan hunnen bisschop, zoo b.v. confrater Benediktus de Neuter, toenmalige pastoor te Coursel, kreeg eerst einde April 1829 van den Groot-Vikaris van Luik toelating « disponendi per actum ultimae voluntatis, seu per donationem inter vivos de bonis mobilibus... in favorem pauperum praesertim confratrum seu in alias pias causas » ³⁾. Het was ook maar hoog tijd dat de Neuter dit doen kon, want nog geen twee maand later stierf hij.

Zoo was Carleer algemeene erfgenaam van Athanasius Thyskens ⁴⁾. Ignatius Sleurs stelde op 19 Augustus 1818 Norbertus Dierckx tot erfgenaam aan. En zoo goed was alles voorzien dat indien Dierckx zou sterven vóór Sleurs, dat dan confrater Joris, of zelfs, in geval van dezes dood, Simon Kezen erfgenaam zijn zou ⁵⁾.

2) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 H. I. 1.

3) Arch. Abb., 64.

4) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26.

Thomas van Cauwenbergh, pastoor te Veerle, hij die laatst van alle confraters van Averbode van vóór de Omwenteling zou overblijven († 1849) had Dierckx en Carleer samen tot erfgenaam aangeduid ⁶⁾. Dierckx zelf stelde omgekeerd op den zelfden dag 25 Thermidor Jaar XII Thomas van Cauwenbergh en Kezen tot erfgenamen aan ⁷⁾. Kezen stelde Joris en Verhulst aan ⁸⁾; Huybrechts deed hetzelfde ten voordeele van Kezen en Purnal ⁹⁾; Carleer werd erfgenaam van Goossens pastoor te Blerick op 16 Fructidor XIII ¹⁰⁾, en eveneens van Cornelius Philips pastoor te Hoogemierde op 3 Vendemiaire XIII, verder nog van Willibrordus Verhulst pastoor te Rotselaer, op 9 Augustus 1806 ¹¹⁾. Zoo kan men verder gaan voor alle confraters. Ieder onder hen was erfgenaam van den eenen of den anderen, maar zeker was Carleer het meest onder hen vermeld. Sommige confraters zelfs maakten hunne goederen aan alle anderen samen, zoo b.v. Antonius Hoemoedt, pastoor te Venloo op 17 Juli 1804 « verklaart al zijne goederen n.l. kleederen, geld, effecten, enz., met alles wat hem van de abdij behoort en toebehooren kan te maken aan al de gewesene Religieusen van Averbode » ¹²⁾.

Wanneer men nu vaststelt dat de testamenten van haast alle confraters bewaard zijn gebleven, is dat zeker een uitleg van de schaarsheid der overige dokumenten voor dit tijdvak, vermits daaruit genoeg blijkt dat alleen dokumenten van waarde of van toekomstig nut als b.v. testamenten bewaard werden.

De kwestie der « bona occulta ».

De hoop nochtans Averbode te herstichten verzwakte alleszins rond de jaren 1826-1828. Men weet immers dat het Kongres van Weenen in 1814 de vereeniging bevestigd had van Holland met België, zoodat het Koninkrijk der Vereenigde Nederlanden tot stand was gekomen. Men kent ook de moeilijkheden die koning Willem hier te lande veroorzaakte, o.a. jegens den katholieken godsdienst. Nooit zou hij, indien hij dezelfde politiek steeds wilde volgen, toelating verleen en kloosters te herstichten.

5) Arch. Abb., Testam. I.

6) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 25.

7) *Ibid.*

8) *Ibid.*

9) *Ibid.*

10) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 25.

11) *Ibid.*

12) *Ibid.*,

Die toestand verergerde steeds meer en meer en was zeker rond de jaren 26-28 en nog later tot in 1830 op zijn hoogtepunt gekomen. 't Is dan ook niet te verwonderen dat de Witheeren van Averbode in de suppliek aan den Paus in 1826, waarover een weinig verder, neerschreven :... « in peculiaribus Belgii circumstantiis in quibus nulla fundata spes superesse videtur, fore, ut antedicta domus regularis (Averbodiensis) in integrum restituatur » ¹⁾.

De suppliek van 1826 door de Averbodiënzers opgesteld is zeker van groot belang in dit tijdperk.

De jaren die de uitdrijving van 1797 voorafgingen, waren, volgens men reeds weet, jaren geweest van groote geldafpersingen voor Averbode. Men had daarvoor ook reeds vele goederen moeten verkoopen. Hoe minder goederen men nu bezat, hoe minder lasten men natuurlijk betalen moest. Daarom dan was in vele gevallen die verkoop op een heel eigenaardige manier gebeurd. Openlijk namelijk verkocht de abdij hare goederen, maar in stilte kwam men met de aankoopers overeen den verkoopprijs niet te betalen : «... minime tamen multis in casibus hujusmodi venditionis pretio persoluto » ²⁾, en dat werd juist gedaan om de goederen voor de kloosterlingen te bewaren « idque ex animo, dicta bona sua hoc modo occultandi et sibi conservandi » ³⁾. Die goederen werden zoo de fameuze « bona occulta » of « biens celés » waarmede men later zooveel last zou hebben.

Lijk het overigens te verwachten was, vele der erfgenamen dier vroegere fictieve koopers wisten en schenen tenminste niets af te weten van die geheime overeenkomst die er tusschen dezen en de abdij getroffen was. Zoo gebeurde het dan ook dat die erfgenamen de kerkelijke goederen der abdij gewoonweg als de hunne aanzagen. Herhaaldelijk reeds hadden de Averbodienzers een kontrakt moeten sluiten met die erfgenamen om het geld dier goederen op te trekken « ne aliter hujusmodi bona ex integro sibi et Ecclesiae in perpetuum perirent » ⁴⁾. Deze overeenkomsten echter mochten eigenlijk niet geschieden zonder toestemming van den H. Stoel, ja, waren zonder deze toestemming zelfs ongeldig. In 't eerst had men waarschijnlijk daaraan niet gedacht. Later deed men het « ex benigna praesumptione ». Toch begon men in te zien dat een suppliek daarover aan den Paus gericht hoogstnoodzakelijk werd. Dit deed men

1) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 29-30 I, n. 16.

2) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 I n. 16.

3) *Ibid.*

4) *Ibid.*

dan ook. Twee punten vroeg men : Eerstens vroeg men de vroegere kontrakten geldig te verklaren, en de toelating met de bezitters der goederen te onderhandelen volgens de noodwendigheden; en verder nog die goederen voor de abdij en de H. Kerk te bewaren.

Vermits men nu dacht dat voorloopig alle herstel onmogelijk was vroeg men tweedens de toelating « debita quibus dicta domus regularis adhuc gravata existit extinguendi; pias foundationes exonerandi, atque de coetero in pias causas, si quae superfuerint et in pauperum solamen expendendi aut etiam publicae christianae juventutis instructioni aliquando si tempora et circumstantia id permiserint impendendi » 5).

Op 31 Januari 1826 kwam het antwoord van Rome. De Congregatie der H. Penitentiaria antwoordde dat zij alle macht gaf aan den Vicaris Kapitulair van Luik om dit te regelen 6); of lijk het op een andere plaats klaarder gezegd wordt : « Cum dependentia a Vicario Capitulari Leodiensi deque ejus explicito consensu et auctorisatione praevis » 7).

Ongelukkiglijk was die beschikking ten voordeele van Luik in 't geheel niet doelmatig. De abdij zelf immers en de goederen waarover het ging waren meest alle onder het bisdom Mechelen gelegen. 't Was daarom dan ook dat er spoedig een nieuwe supplicie naar Rome verzonden werd om dezelfde faculteiten te verkrijgen voor het Aartsbisdom Mechelen. Op 8 November 1827 kwam hierop het gunstig antwoord van de Sacra Poenitentiaria. Daardoor mocht dus ook Mechelen de toelating aan de Averbodiënzers geven : « restantia domus sua regularis immobilia pauca bona, quae in manifesto periculo sunt, et erant, in perpetuum inter manus laicales ipsis et Ecclesiae pereundi, licite ac libere alienandi, cum eorum detentoribus confidentibus desuper transigendi » 8), met dezelfde voorwaarden als in het rescript van 31 Januari 1826.

Wat het feit nu aangaat hoe dikwijls en wanneer men van die twee toelatingen van Rome gebruik gemaakt heeft, is niet bekend. De overeenkomsten immers tusschen de kloosterlingen en die personen die » bona occulta » bezaten, werden altijd mondelings gesloten. Dat men dikwijls moeilijkheden tegenkwam in deze kwestie, is zeker. Buiten enkele allerkortste nota's van Ignatius Carleer in zijn Dagboek, — b.v. « 27 Febr. 1834 : egi cum Slegers de biens cêlés; »

5) *Ibid.*

6) Arch. Abb., 75.

7) *Ibid.* 83.

8) Arch. Abb., 83.

18 Mart. 1834 : Nota pro absconditis Diest ⁹⁾ en dergelijke — zijn er toch een paar brieven over deze moeilijkheden overgebleven.

Op 7 April 1834 ¹⁰⁾ schreef Carleer een brief aan den Eerw. Heer Clynmans, pastoor te Neerheylissem. — Hij deed daarin den pastoor opmerken, en dit nogal in scherpe bewoordingen, dat het kerkfabriek van Neerheylissem goederen bezat en verhuurde die « bona occulta » waren en rechtens aan de abdij van Averbode toebehoorden. Clynmans antwoordde op dien brief op 16 April. Volgens hem steekt daar niets kwaads achter dat het kerkfabriek die goederen bezit : « si bona illa a fabrica nostra fuerunt occupata, in hoc, ut puto, nihil mali, vi declarationis RR. Episcoporum Belgii » ¹¹⁾. — 't Wou lukken, maar sedert drie maanden was hij eerst te weten gekomen dat er « bona occulta fisco » bestonden, maar hij kende er noch den oorsprong noch den tegenwoordigen bezitter van. Alleen kan hij maar niet begrijpen : « quare revelationem illorum in favorem Ecclesiae Averbodianaee facere neglexisti ? » ¹²⁾. Het ging namelijk over landerijen en andere goederen daar ter plaatse. Toch beloofde hij zijn best te doen.

Maar ziet, drie maanden later was er nog niets gedaan, en Carleer, die niet van de gemakkelijkste was, stuurde op 19 Juli een tweeden brief naar Neerheylissem, nog meer gepeperd dan de eerste maal. De brief bestond maar uit zeven regels, maar kort en goed zegde Carleer zijn gedacht : «... Ecce jam secundas ad te dirigo litteras, quibus nostrum animi sensum in negotio agri detecti... exprimo ¹³⁾. De pastoor moet jaarlijks het derde deel der inkomsten aan de kloosterlingen afstaan, op die wijze echter dat men voor dat deel missen leest ter hunner intentie tegen het honorarium van een Brabantsche gulden per Mis.

Doch ook reeds vroeger, zelfs vóór de supplieken van 1826 en 1827 had men te Averbode een heel speciaal geval tegengekomen betreffende die « bona occulta ». Ja, zelfs had men Rome geraadpleegd om het geval op te lossen. 't Was namelijk het geval waarvan terloops werd melding gemaakt in de suppliek van 1826 : «... ne aliter bona perirent... ad quod pro aliquo tantum casu, nuper licentiam quoque Apostolicam obtinuerunt (Averbodienses) ¹⁴⁾.

9) Diar. Carleer, D. *ibid.*

10) Diar. Carleer, I, *ibid.*

11) Arch. Abb., 77.

12) *Ibid.*

13) Arch. Abb., 87.

14) *Ibid.*, 76.

Het was in 't begin van 1821. Aan een zekeren Petrus had men te Averbode in 1795 goederen verkocht « per actum seu contractum coram tabellario publico, quoad externam formam legaliter factam, inque foro civili vim habentem » ¹⁵⁾. Nochtans had hij er niets voor betaald, ja zelfs : « Imo et scripto (Petro) declaranti eandem conventionem unice fieri sive factam esse ad memoranda bona Religiosis proprietariis hoc modo conservanda in difficillimis Belgii circumstantiis » ¹⁶⁾. Na zekeren tijd echter was Petrus gestorven, zijn vrouw ook kon alle oogenblikken sterven. Zijn vier kinderen nu « jam numerandi... inter filios nequam hujus saeculi depravati » ¹⁷⁾, stonden op het punt alles aan te slagen, ja hadden zelfs sedert 1804 aan de eigenlijke eigenaars geen rooden duit uitbetaald der opbrengst.

De vrouw was tot inkeer gekomen. Men vroeg dan te Rome voor haar de toelating de verkoopsom van 1795 uit te betalen aan Averbode en zoo de kerkelijke goederen met een gerust geweten te behouden en er in 't vervolg over te beschikken.

Dat men het geval te Rome erg opnam blijkt wel uit het antwoord der S. Poenitentiaria op 28 Juni 1821 gegeven. De kloosterlingen en de vrouw werden ontslagen van de kerkelijke straffen en irregulariteit die zij mochten hebben ingeloopt door den verkoop zonder toelating gedaan in 1795 (tegen de prescriptie's van Benedictus XIV : De non alienandis bonis Eccl. sine venia Sedis Apostolicae). Tevens toch kregen de kloosterlingen de toelating het uitbetalen der som te eischen « dummodo constet vestrae Religionis aes alienum per gubernium numquam et nullo modo dimissum fuisse » ¹⁸⁾. Die reden immers had men te Averbode opgegeven in de suppliek. Indien echter alle schulden afgelegd zijn, moeten de kloosterlingen alles besteden « in usus pios ».

Zoo ziet men genoeg wat last men te Averbode dikwijls gehad heeft met de « bona occulta ». Ook ziet men het belang dat er die jaren gehecht werd aan het afleggen van schulden enz. Dit was dan ook het bijzonderste waarmede men zich deze jaren bezig hield; te meer daar de hoop op herstel onder de Hollandsche Regeering steeds kleiner en kleiner werd.

15) *Ibid.*, 90.

16) *Ibid.*

17) *Ibid.*

18) Arch. Abb., 9.

Plannen voor 't oprichten van een College.

Nog eenmaal vóór het einde der Hollandsche Overheersching heeft men te Averbode plannen gemaakt de abdij voorloopig voor iets nuttigs te gebruiken : « in usus pios ».

Men kent de moeilijkheden die Koning Willem rond dien tijd gemaakt heeft met het fameuze « Collegium philosophicum » van Leuven. Eindelijk beterde de toestand al iets en, op 30 Juni 1829, werd het bijwonen der lessen fakultatief verklaard : 't Was de voorwaarde die de bisschoppen hadden gesteld voor het aannemen van leerlingen van gemeld college in de seminarie's.

Alvorens men echter zoo ver was, hadden besprekingen plaats gehad tusschen de alsdan nog overblijvende Praemonstratenzers der abdij van 't Park en tusschen den Eerwaarden Heer Sterckx, pastoor van 't Leuvensch Hospitaal, den lateren Aartsbisschop van Mechelen. Op 10 Februari 1829 antwoordde de bezitter der goederen van Park aan Sterckx : « que les religieux ne s'opposeraient pas à son projet de réunir quelques jeunes gens à l'abbaye pour leur donner la Théologie » ¹⁾. Deze lessen moesten buiten weten der regeering gegeven worden. De President van het seminarie beloofde leerlingen te zenden, die inderdaad te Park aankwamen op 29 Mei 1829. Zij verbleven daar maar tot einde September wanneer zij naar Mechelen terugkeerden. Daar had men de toelating bekomen nog andere leerlingen aan te nemen dan die van 't filosofisch college kwamen.

Zeker is het dat de Witheeren, vooral de abdijheeren van Park in die kwestie een schoone rol hebben gespeeld. Nochtans ook de Averbodiënzers, zeker althans Carleer, hadden daar ook een handje in 't spel gehad. Driemaal vinden wij in zijn dagboek in allerkortste telegramstijl opgeteekend dat hij studenten steunde die de klassen in de abdij van Park in 't geheim volgden. Zoo lezen wij op 25 Januari 1829 : « Studiosus ex Langdorp pro libris » ²⁾. Op 8 Mei 1829 : « Studiosus ex Langdorp pro libris et supellectili » ³⁾. Waarschijnlijk zijn dat twee verschillende studenten uit Langdorp geweest daar wij inderdaad weten dat twee studenten uit Langdorp te Park studeerden ⁴⁾. Twee dagen na het begin der klassen vindt men weer « Dominus Van den Eynde pro C. Michiels » ⁵⁾, wat in

1) Q. Nols, *Notes historiques sur l'abbaye du Parc*. Brussel, 1911, p. 182.

2) Diar. Carl., *ibid.*

3) Diar. Carl., *ibid.*

4) Nols, *o. c.*, p. 182.

5) Diar., 19 Mei.

Carleer's taal beteekent dat een zekere Van den Eynde hulp en steun vraagt voor E. Michiels. Nu die Van den Eynde en die Michiels zijn juist de namen der twee studenten van Langdorp.

Een maand of twee later was Carleer op zekeren dag zijn broer gaan bezoeken die te Leuven woonde, wat hij ten andere nogal dikwijls deed ter gelegenheid van zijn ontelbare colloquia met Norbertus Dierckx pastoor te Rotselaar.

Nu wou het lukken dat hij daar juist den Eerwaarden Heer Sterckx ontmoette. Lijk het te denken was, ging het gesprek over het collegium philosophicum en over het geheim quasi-seminarie van de abdij van 't Park.

Nu moet men weten — wat ik ten andere verder nog herhalen zal — dat men rond dien tijd te Averbode door de moeilijke omstandigheden zoo ver gedreven was dat er sprake was de abdij te verkoopen. Wij zijn namelijk op het hoogtepunt van het Hollandsch bewind in 1829, het kritiekste oogenblik misschien van Averbode's ballingschap. Zoo lezen wij in Carleers dagboek : « 20 Maii : Colloquium cum D^o Woût. de Abbatiae venditione » ⁶⁾. Dit was ook het geval met de abdij van 't Park. Daar ook wilde men alles verkoopen. Het oprichten der klassen is voor Park de gelukkige oorzaak dat men de abdij nog bezit. Carleer nu te Leuven zag dit goed genoeg in. Indien men nu hetzelfde deed te Averbode, zou men misschien de abdij nog kunnen bewaren en tevens zou zij voor iets nuttigs dienst doen. 't Was dan ook heel natuurlijk dat hij aan Sterckx antwoordde dat hij « wel zoude willen dat (de) abdije voor zoo een goede zaak kost dienen » ja, dat hij zelf zijnen « persoon zoud willen besteden om zoo eene zaak in gang te stellen en bestieren » ⁷⁾. Pastoor Sterckx natuurlijk was daar aanstonds mede tevreden en beloofde voor de kwestie te zorgen.

Op 11 September 1829 nu kreeg Carleer een brief thuis van Sterckx. Deze meldde hem dat hij geschreven had « aen die daer kosten gebruyk van maeken » ⁸⁾ en dat dezen daarmede instemden. Zij vroegen dat Carleer in de abdij woonst zou schenken voor eenige studenten. Dus « den president (van 't seminarie) zal zeggen aen d'heeren die bij hem komen dat zij mogen begeven bij U of bij den heer die in d'abdije woont » ⁹⁾.

6) Diar. Carl., *ibid.*

7) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 25 A. 1.

8) *Ibid.*

9) *Ibid.*

Ongelukkiglijk kwam van die overeenkomst niets te rechte. Een paar weken later immers, lijk men weet, moesten de studenten van 't Park naar 't Seminarie terugkomen. Men had dus de abdij van Averbode niet kunnen gebruiken.

Toch mag men zeggen dat indien er hier maar plannen bestaan hebben, dat men toch zijn goeden wil getoond heeft voor de goede zaak, te meer daar het best mogelijk is dat die plannen den noodlottigen verkoop der abdij hebben tegengehouden.

Alle hoop verloren.

Hierboven heb ik terloops aangestipt dat men te Averbode plannen gemaakt had om de abdij te verkoopen. Lijk men denken kan, was zoo een beslissende stap niet plotseling in 't gedacht gekomen, maar reeds door vele andere feiten van mindere waarde voorafgegaan. Alle hoop immers van de abdij nog te herstellen was verloren. De koppigheid van koning Willem der Nederlanden had de kloosterlingen alle verdere hoop ontnomen. Reeds enkele maanden na het Kongres van Weenen waren de knevelarijen van Willem I begonnen tegen de kloostergemeenten. Alle kloosters die reeds hersticht waren, werden onthouden. In het jaar 1818 gaf hij nieuwe wetten... « Une suite d'arrêtés royaux (6 Mars — 11 Mai — 7 Juin) défendit expressément d'admettre encore des novices dans les réunions des religieux ou religieuses qui ne sont d'aucune utilité publique, ne menant qu'une vie contemplative » — on leur accorda « par grâce, de continuer à exister à l'état où elles étaient, jusqu'à leur extinction graduelle » ¹⁾.

Zoolang Thiels nog leefde en ook nog daarna had men nog altijd volle betrouwen gehad te Averbode. Einde December 1825 schijnt die hoop te verzwakken. Voor de eerste maal komt het dan voor, ten minste voor zoover mij bekend is, dat de Averbodiënzers zelf goederen der abdij verkoopen. Op 19 December '25 mocht men voor Scherpenheuvel in de abdij marmer komen halen ²⁾. Enkele dagen later, 26 December, onderhandelde men reeds voor den beiaard.

In 't jaar 1826 schijnt men aan een mogelijk herstel steeds meer en meer te twifelen. Een groot gedeelte van het huisgerief der abdij verhuist naar de pastorijen der verschillende confraters. Dikwijls

1) L. Delpage, *La Belgique sous Guillaume I, roi des Pays-Bas*, Leuven, 1899, p. 106.

2) Diar. Carl., B. *ibid.*

heeft Carleer dusdanige zaken opgeteekend in zijn dagboek. — « 17 Maart : half douzijn lep. et forch. pro Andrea — item 6 parvi pro caffè » ³⁾ — 30 Sept. : « Joi. Bapt. 6 copp. servies : klijnen dienlepel, item eenen souplepel, eodem 50 gls op reken. van kerkmeubelen ⁴⁾ — Welke kerkmeubelen hier bedoeld worden is niet uit te maken. Nochtans schijnt dit wel verband te hebben met wat men vindt op 23 September d.i. een week er voor : « litterae Past. de Arendonck pro Ecclesiae mobilibus » ⁵⁾.

Rond dien tijd ook heeft men zich veel bezig gehouden met de kostbare kerkgewaden. Zooveel verdween er uit de abdij ! In de maand Juni 1825 alleen lezen wij : « 16 Junii : Pluviale ad Dec. Ghelensem » — « 19 Junii : Stool Violette in Weelde » — « 24 Junii : Schatting der Ornam. pluviale Rubr. 2plex minus 90 f., dalm. 70 gl., pluviale viol. simpl. 80 fr. » — « 27 Junii : pluviale rubr. et dalm. in Rotselaer » ⁶⁾. (Deze laatste ten minste zou men later nog kunnen terugkopen.) « 20 Sept. 1827 : Pluviale in Schaffen, — 22a ornamenta lae classis in Wesemael » ⁷⁾.

Doch niet alleen het Kerkgewaad, ook de heilige vaten ondergingen hetzelfde lot. Toch schijnt het wel dat een groot deel van deze onder de confraters zelf verdeeld werd. Zoo vindt men onder meer in 't jaar 1827 op 10 Sept. : « Pixis Rumoldo data » ⁸⁾ en op 29 November : « Dedi Norberto calicem Buysen » ⁹⁾. In 't jaar 1828 op 4 Augustus : « Norbertus qui apud nos mansit pro negotiis (dedi postridie 6 parvas forcipes et 2 cochlearia ...item calicem argenteus deauratus (sic !) cum pat. et coch. ponderis et armis abbatiae signatus » ¹⁰⁾. 's Anderendaags 5 Augustus : « Raphaeli vendidi calicem argent. cum patena et cochleari » ¹¹⁾. Op 12 Sept. : « calix deauratus ad Norbertum » ¹²⁾ enz.

Ook de relikwiën der abdij gingen in vreemde handen over. Herhaaldelijk vinden wij dat in 1827 onder meer de relikwiën van O. L. V., van S. Hubertus, van S. Franciscus de Paulo en van nog vele andere heiligen naar Mechelen werden overgedragen.

3) Diar. B., *ibid.*

4) Diar. B., *ibid.*

5) *Ibid.*

6) Diar. B., *ibid.*

7) *Ibid.*

8) Diar. C., *ibid.*

9) *Ibid.*

10) Diar. C., *ibid.*

11) *Ibid.*

12) *Ibid.*

Men zou zich nu kunnen afvragen hoe zoo eene groote ommekeer bij de Averbodiënzers mogelijk is geweest, bijzonder gedurende het jaar 1827 en beide volgende jaren. De moeilijkheden immers met Willem I die reeds in 1814 begonnen waren konden toch alleen deze plotselinge verandering niet te weeg hebben gebracht.

En inderdaad volgens alle waarschijnlijkheid waren er nog andere zaken in 't gedrang gekomen. Daar de onhoudbare toestand voor de katholieken onder Willem I niet kon blijven duren, had Rome getracht in onderhandelingen te treden. Dit gelukte dan eindelijk ook. Na heel veel wisselvalligheden kon men tot een soort konkordaat geraken dat geteekend werd op 18 Juni 1827. De katholieken hadden veel daarvan verwacht... En toch kan men zeggen dat dit konkordaat van 1827 voor hen geene teleurstelling is geweest? Aan anderen daarover te oordeelen. Maar zeker toch was het een groote ontgoocheling voor de kloosterlingen. In het konkordaat immers werd er geen enkel woord gerept over het nietig verklaren van het dekreet der afschaffing der kloosterlingen. En 't was nochtans dat bijzonder wat men noodig had. « Le Concordat de Léon XII jeta la consternation parmi les religieux, ceux-ci crurent que désormais il devenait impossible de se reconstituer en Belgique; les survivants de l'abbaye du Parc perdirent aussi courage, et désespérèrent de pouvoir jamais réintégrer leur abbaye » ¹³⁾. Dit is dus waarschijnlijk ook wel het geval geweest te Averbode. Het meerendeel der kloosterlingen lieten den moed zakken. — « Pendant 30 ans, plusieurs d'entr'eux avaient toujours conservé cet espoir, qui leur fut d'autant plus pénible qu'ils avaient plus longtemps patienté et qu'ils avaient fait tous leurs efforts pour sauvegarder les biens de l'abbaye, afin de ne pas rendre physiquement impossible la reconstitution de la vie commune » ¹⁴⁾. Ik zou niet beter de gevoelens kunnen uitdrukken van de heeren van Averbode, dan lijk het hier gezegd wordt voor de heeren van de abdij van 't Park. Zooals het daar gebeurde, zoo gebeurde het eveneens bij de Averbodiënzers.

« Fallait-il donc abandonner définitivement tout espoir de reprendre... la vie canoniale, liquider et partager entre les survivants l'argent réalisé? Plusieurs le pensèrent avec d'autant plus de raison qu'il était difficile de veiller à la sustentation des religieux pour la plupart âgés et infirmes » ¹⁵⁾. En hierboven heeft men gezien

13) Nols, o. c., p. 174.

14) *Ibid.*

15) *Ibid.*

wat er te Averbode volgde, hoe stilaan alles uit de abdij verdween en ofwel verkocht werd ofwel naar de pastorijen verhuisde...

Het gedrag van Carleer.

Men zou zich nu kunnen afvragen of iedereen te Averbode daar maar goedsmoeds mee 't akkoord ging... Wie hoopte er van de Averbodiënzers nog op herstel quasi tegen alle hoop in? Wie niet meer?... Wie was de schuld van het verloren gaan der goederen?... Moeilijke vraag om zoo maar ineens op te lossen... en misschien tevens een der droevigste uit Averbode's ballingschap.

Nochtans, na alles goed nagegaan te hebben, denk ik met volle zekerheid te kunnen antwoorden: er waren twee partijen onder de abdijsheeren van Averbode, of tenminste er waren er die met de anderen niet 't akkoord gingen.

De eerste partij, die misschien bijna alle kloosterlingen telde, stond onder de leiding van Norbertus Dierckx, pastoor te Rotselaer. De andere, die daartegenover stond, had als hevige voorvechter den onderpastoor van Testelt, Ignatius Carleer. Telde deze veel aanhangers? Waarschijnlijk niet. Terwijl Carleer alle hoop verloren achtte en beweerde dat men alles van de hand moest doen, gaven Dierckx en de andere kloosterlingen allen toe dat de hoop op herstel wel gering was, maar hielden staan dat men de goederen moest bewaren.

Ongelukkiglijk had Carleer de overmacht. Op zijnen naam immers stonden officieel én de abdij én het grootste deel der abdij-goederen. Veel goeds had hij voor de abdij gedaan, dat kan en mag niet ontkend worden, maar, heel natuurlijk weg, was bij hem het gedacht opgekomen dat hij alleen nu ook alles was voor de abdij, ja zelfs dat de goederen der abdij hem in zekeren zin alleen toebehoorden, en dat hij er daarom, in zijne hoedanigheid van provisor mocht over beschikken. Dit gedrag van Carleer blijkt zonneklaar uit het weinige dat wij van hem weten gedurende die jaren vóór 1830 en vooral uit zijn allertreurigst optreden na het herstel der abdij.

Alle dokumenten van de vele verkoopen door Carleer gedaan gedurende deze jaren zijn verloren gegaan... moedwillig?... Misschien. Of hebben die soms nooit bestaan, en heeft Carleer dan alles zoo maar uit ter hand verkocht?... Dat blijkt waarschijnlijker. Men moet toegeven dat, lijk boven reeds is gezegd, dikwijls alle schrijven uit voorzichtigheid vermeden werd. Maar zeker hebben verkoopen uit ter hand zich dikwijls voorgedaan. Dikwijls immers

ontmoet men in zijn reeds herhaaldelijk geciteerd dagboek aanduidingen die dit vermoeden schijnen te wettigen. Waarom immers zou Carleer alle dokumenten vernield hebben, en toch zijn dagboek hebben laten bestaan waarin hij die aliënatie's der abdijgoederen zoo dikwijls heeft opgeteekend, zij het dan op bijna onverstaanbare wijze? Daarbij buiten dit alles bestaat er nog een ander dokument. Wanneer het geschreven werd, is onbekend. Zeker is het opgesteld nogal enkele jaren na de herstichting der abdij. Het geschrift lijkt wel op het geschrift van Dierckx. Opgesteld is het oogenschijnlijk door Norbertus Dierckx zelf, en zeker onder zijn naam. Heeft hij het opgesteld of is het door iemand anders onder zijn naam geschreven?... Vraagteeken!... De beste oplossing schijnt mij te beweren, dat Dierckx het origineele opgesteld heeft dat verloren is gegaan, en dat hetgeen wij nog bezitten eene copij is. Is het overdreven wat er in staat? het kan zijn... maar toch is het zeker dat het grootste deel, zoo niet alles, gebeurd is lijk wij het lezen.

Dierckx nu geeft daarin een verslag over het verdwijnen der goederen uit de abdij. Om alle juistheid te bewaren, zal ik hem zoo-veel mogelijk zelf laten spreken.

Volgens hem was men reeds in 1794 begonnen met alle schatten en goederen te verbergen. De boeken der bibliotheek werden naar Venlo overgebracht en zijn daar gebleven tot na het Kongres van Weenen... « Onder het bestier van Willem den eerste, meynende dat alles gerust genoeg was, hebben wij de beste werken in 't land willen brengen » ¹⁾. Zij werden ongelukkiglijk aangeslagen door de Hollandsche Tolbeambten te Opitter en werden naar Luik vervoerd en aan de Universiteit aldaar gegeven. Later werden er wel pogingen aangewend om alles terug te krijgen, maar weldra bleek alles onmogelijk. Gedurende zes weken ongeveer is men bezig geweest alles te vervoeren. Veel ging er nochtans verloren én door de soldaten én ook door vrienden en kennissen. « Ik wete ook wat ik bij de menschen afgelost hebbe, maer omdatter veel vermist en agter gebleven is, wil ik het goed of de menschen niet noemen » ²⁾. Verder « dit mag ik zeggen dat te Wolfsonck bij Mattys Verbeek, daer de twee Proviseurs gepakt zijn, twee kassen met gemeyn ornamenten ook gepakt zijn door de soldaten, en ook te Oosthamme twee vaten met slaep-lakens, servetten en tafel-lakens » ³⁾. Tot hier toe dus heeft de schrijver er Carleer nog niet tusschen getrokken. Een

1) Arch. Averb., Liasse 26, N. bl. 1.

2) *Ibid.*, p. 2.

3) *Ibid.* p. 2 en 3.

weinig verder nu begint hij. Wat was er gebeurd met den schat der abdij? « Een groote massa geld bestaende in fransche Croonen en goude Lowien volgens zeggen van den voerman eene peerds-vragt van 1200 pond » ⁴⁾ werd naar Leuven vervoerd. 's Nachts werd het in den grond bedolven in boterpotten op drie verschillende plaatsen. Het goud alleen woog twee en twintig pond en half. Alles werd gedragen naar den broer van Carleer die te Leuven woonachtig was en werd later overal meegedragen wanneer deze verhuisde. Eindelijk kwam alles terug naar Testelt. Daar werd de schat in een put begraven in den hof der pastorijs waar Carleer onderpastoor was sedert 1802, zoodat, lijk de schrijver het opmerkt : « deze groote massa noyt eenen cent gewonnen heeft, gelijk andere abdijen gedaen hebbe, maer met de talent altijd in de gront gesteken heeft, en ik wete ook het inzicht, waerom het zoo geschiet is » ⁵⁾. Later beweerde nn Carleer aan Dierckx dat het geld nooit bij zijn broer geweest was. Dit echter zijn leugens, zegt Dierckx daarop, daar Carleer's broeder het hem zelf verteld heeft. En niet alleen zijn broeder maar ook dezzen twee dochters hadden het gezegd : « zijne nigten Terese en Micken hebben mij ook gezeyd, dat niemand van Everbeur den schat en wisten of zouden weten als wylie en mon oncle » ⁶⁾.

De schrijver voegt er dan eene nota aan toe waarin hij zegt dat al dit geld nog maar alleen de spaarpot was. Daar was nog veel ander geld in handen én van den abt én van den kamerling én van de Proviseurs én « van den Heer Carleer van alle sterfhuysen, eyndelijk alles onder de handen en bewaernisse van d'Heer Carleer » ⁷⁾. Wanneer men nu later Carleer over dit geld ondervroeg, mocht niemand weten waar het gebleven was of was voor het oogenblik. Ook herinnerde hij zich niets meer van « een huys te Leuven, daer allen het zilverwerk, servisen, talloiren, lepels en forchetten, het zwaer processiekrus, mijters, staffen, kruysen, ringen etc. gevlugt waeren » ⁸⁾.

Langzamerhand heeft Carleer alles onder zich weten te krijgen, geld, meubelen, kleederen, bedden enz., daar er nooit koopdag werd gehouden in de pastorijs over zulke benoodigdheden. Eindelijk komt nog een weinig verder de groote beschuldiging : « Daerenboven heeft d'Heer Carleer zonder iemant kennis te geven of raet

4) *Ibid.*, p. 3.

5) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, N. bl. 4.

6) *Ibid.*

7) *Ibid.*, p. 7.

8) *ibid.*

te vragen alleen alles verkogt gelijk klokken, bijaert, orgel, ornamenten, goude en zilvere penningen, schilderijen, tweemaal zilverwerk aen de Corte te Gend, eens merkelyk aen Nelo, eens aen Lamoen.. Waer is 't geld gebleven ? » ⁹⁾. Dit laatste schijnt zich zeker te wettigen uit het dagboek van Carleer, waar men herhaaldelyk die personen vermeld vindt. Verder heeft Carleer al te kwistig gespeeld met zijn geld. Zoo deed hij soms heel groote giften.

Aan den Heer Vertessen van Rillaer die zelf aan de abdij nog veel schuldig was, gaf Carleer zoo maar 2000 kronen. Dezelfde gift deed hij aan hen die « onze beemden te Testelt, aen hunnen Vader Doctoer ficté verkogt,... hebben aengeslagen, die omtrent 30.000 francs weert zijn » ¹⁰⁾. Wat voor dien tijd een geweldige som was natuurlijk. Doch ook groote eigendommen der abdij verkocht Carleer op eigen handje : « hoe het met den molen van Testelt vergaen is, weet niemant. Die verkooping heeft d'Heer Carleer wederom gans alleen gedaen, en aan niemant gezegt » ¹¹⁾ en een weinig verder : « Zoo is het met Bovelingen, met Melle, met Ruremonde, met Waheyens, Hoegaerde en meer andere zaken, gelijk den uytgeroeyden bosch te Testelt, het land tegen de Dreef, nergens geen bewijs of kennis van » ¹²⁾. Dat zijn de vreeselijke beschuldigingen tegen Carleer over zijn daden voor Averbode's herstel. Misschien is het wel wat overdreven, ik herhaal het, maar de grond is er zeker waar van, en ook moeten wij besluiten dat een groot deel der verkooping en giften gebeurd zijn door Carleer zonder zijne confraters te hebben geraadpleegd. Raadpleegde hij ze nooit ? Toch wel ! Tientallen keeren komt men in zijn dagboek de vermelding tegen van een bezoek te Rotselaer aan Dierckx. Wat zou hij er anders altijd gaan doen zijn ? Meestal ging hij naar Dierckx, daar deze quasi-zeker met Carleer regent was sedert den dood van prelaat Thiels. Zoo om een paar voorbeelden te geven : In 1825 reeds op 22 September « Apud Norbertum pro negotiis gremii » ¹³⁾. Op 6 April : « Coloq. cum Norberto Lovanii de negot. fratr. » ¹⁴⁾. Dit duurde zoo voort. In 1829 nog lezen wij op 2 Maart : « Colloq. cum Norberto de negotiis gremii in Wesemael » ¹⁵⁾ en zoo verder. Zelfs

9) *Ibid.*, p. 6.

10) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, N. p. 6.

11) *Ibid.*, p. 6-7.

12) *Ibid.*, p. 7.

13) Diar. B., *ibid.*

14) Diar. B., *ibid.*

15) Diar. C., *ibid.*

ook over het verkoopen werd er soms onderhandeld, tenminste volgens de nota's van Carleer, b.v. op 12 Augustus 1828 « Egimus de vendendo agro » ¹⁶⁾ in 't meervoud, alhoewel hij niet meldt met wie hij daarover gesproken heeft, misschien ook wel met een kooper.

Dat daarbij Carleer de Ordevoorschriften niet heelemaal miskende, blijkt nog klaarder uit een feit waarvoor al de Averbodiënzers in hun ballingschap zeker mogen gelukgewenscht worden, en dat weer een bewijs te meer is van hunne gehechtheid aan de Orde. Er zijn namelijk enkele aanduidingen aanwezig waaruit men kan opmaken dat de verspreide kloosterlingen na tientallen jaren afschaffing de abdij, nog trouw de dagelijksche Missen bleven opdragen tot intentie der Orde. Carleer nu zorgde er voor aan de confraters zulke intentie's uit te deelen. Zoo vinden wij reeds op 31 December 1817 opgeteekend : « Juxta resolutionem Di Prioris pro qualibet missa cursus sive ad intent. superiorum quotidie exoneranda solvi 1 francum seu 365 fr. » ¹⁷⁾. Waarschijnlijk heeft hij van dit jaar af dat moeten doen. Op 20 October 1825 leest men : « 32 de Beata et 5 pro Def. ad Vincent. » ¹⁸⁾, en later nog in Augustus 1828 : « 50 Missas dedi Vincentio Basheers ad int. ordinis si forte occasione confratr. defunctorum omissae fuerunt » ¹⁹⁾.

Toch belet dit alles niet dat men ook dikwijls van die nota's vindt die het zeggen van Dierckx wel schijnen te bevestigen. Boven hebben wij er reeds enkele gegeven. Vele nota's kunnen er nog vermeld worden. In 1826 verkocht Carleer reeds alle afbraak der abdij. Herhaaldelijk vinden wij dat de een of andere in de abdij opkoopingen deed. Zoo in 1826 : « 18 Nov. Meester Hallin kasseyer Diest voor de mueren van d'abdye ziekhuis » ²⁰⁾; op 25 November : « Vernelen voor de oude Bibliotheq. steenen ²¹⁾ welke Carleer toch niet verkocht want hij schreef er bij : « Negavi ». Op 27 November komt men « voor oud eyzer »; op 9 Januari 1827 voor planken; op 10 Januari voor « de ijzere traliën » op 12 Januari 1827 voor kasseien, arduinen, enz. Gedurende het jaar 1827 ging er heel veel verloren. Daarbij is het bekend dat de kerk van Rillaer en het oude postgebouw van Aerschot opgetrokken werden uit witte steen voortkomstig van de abdij.

16) Diar. C., *ibid.*

17) Diar. A., *ibid.*

18) Diar. B., *ibid.*

19) Diar. C., *ibid.*

20) Diar. B., *ibid.*

21) Diar. B., *ibid.*

Op 6 Februari vinden wij melding van de « mensa communionis » voor Tremeloo ²²⁾. Op 29 October spreekt hij van een reis « pro sede concionatoria » wat echter te onduidelijk is.

In de maand Maart van 't zelfde jaar waren de onderhandelingen reeds begonnen tusschen hem en de kerk van Arendonck, die moesten leiden tot het verlies van twee der prachtige koorbanken uit den kapittelzaal der abdij.

Deze banken verdwenen uit de abdij op 22 November 1827 wanneer wij lezen : « De voorlieden van Arendonck hebben twee Cappittelsbanken opgelaeden in d'abdije » ²³⁾. In het jaar 1828 zijn er ook de andere banken van de kapittelzaal verdwenen en naar andere parochiën verhuisd, zoo b.v. naar Baelen : « 30 Juli 1828 : Pastor Balensis pro scamis capituli, solvit 40 flor. Brab. » ²⁴⁾. Voor eene klok aan Langdorp verkocht kreeg hij ongeveer 408 gulden ²⁵⁾. Vele schilderijen deed hij eveneens verdwijnen. Tusschen de vele, enkel een paar voorbeelden : « 5 Dec. 1827 : litterae Sylvaeduc. pro picturis 500 fr. » ²⁶⁾; in 1829 op 2 Juni trok hij : « pro picturis 1166 glds. 36 » ²⁷⁾. Op 25 September : « Van d. Bosch schilderij 350,00 gld. en zoo verder ²⁸⁾.

Tot in 1830 toe, enkele dagen voor de Omwenteling, ging hij met zulke verkoopen verder. Op 4 December 1829 maakte hij van « oud zilver, 2 sauskom, item gespen, lepels, 6 kleine lepels », ongeveer 80 glden ²⁹⁾. Op 14 Juli 1830 eindelijk verwisselt hij nog een « sylver servies » voor 166,040 glden.

Tot zijn verontschuldiging moet men er echter ook bijzeggen dat hij vele onkosten van de abdij betaalde. Hieruit kan men opmaken dat Carleer toch zoo lang mogelijk getracht heeft de abdij zelf te sparen. Zoo betaalde hij in 1828 reeds werklieden die in de abdij bezig waren. Herhaaldelijk betaalde hij de schaliedekkers in 1828. Ook nog begin 1830 vinden wij dat Carleer rekeningen betaald heeft voor de abdij.

De ongelukkigste verkoop echter die hij willen doen heeft is zeker de verkoop geweest der gansche abdij in 1829. Op 4 Januari had er

22) Diar. B., *ibid.*

23) Diar. C., *ibid.*

24) Diar., *ibid.*

25) Recepta I.

26) Diar. C., *ibid.*

27) Diar. C., *ibid.*

28) Recepta I.

29) Diar., *ibid.*

te Molenstede een eerste gesprek plaats over den verkoop. Den dag daarop volgde de « inspectie over de ruinen » ³⁰⁾. Op 20 Mei eindelijk had er weer eene onderhandeling plaats « de abb. venditione » ³¹⁾. Gelukkig is dat plan niet doorgegaan. Om zoo iets te doen, was Carleer natuurlijk verplicht zijn confraters te verwittigen. Heel waarschijnlijk is het dan ook dat allen zich met kracht tegen dit voorstel verzet hebben. De abdij toch wilde men, spijs alles, nog behouden. Men kon nooit weten, er kon nog altijd verandering komen in den toestand !

Averbode in 1830.

Zoo zijn we dan gekomen aan het jaar 1830. Dit jaar bracht de Omwenteling mede der Septemberdagen. Willem I verloor zijne heerschappij over het zuidelijke gedeelte der Vereenigde Nederlanden dat zich zelf onafhankelijk verklaarde.

Dat was de lichtstraal door alle kloosterlingen verwacht : verlost te zijn van de willekeurige wetten van koning Willem. Het was het uur door de Voorzienigheid bepaald voor het herstel de kloosters. Ook te Averbode kon men opnieuw aan herstichten gaan denken. Alvorens echter daarmee verder te gaan, wil ik eerst even den staat beschrijven der kloostergebouwen der abdij lijk die er uitzagen in 1830. Ik volg hierin een handschrift opgesteld of tenminste geëindigd rond het jaar 1837 door confrater Lambertz, één der vier eerste novicen der herstellde abdij ¹⁾. Om den treurigen toestand waarin de abdij toen verkeerde beter te doen uitkomen geeft de schrijver eerst een heel nauwkeurige beschrijving over Averbode's abdij lijk deze er uitzag vóór de Fransche Omwenteling ²⁾. Daarna gaat hij verder : « In diergelyken staet was de abdij eer de Heeren Canoniken uytgejaegt werden in 't jaer 1797 en eer dezelve door het frans gouvernement met alle de goedere en bosschen aengeslaegen wird, die wynig tyd daernaer verkogt wird in dry kavels en in slegte hande viel, dog den kooper mogt geen en kavel afbreeken of hy moest nu eerst betaelt hebbe, en dit is 't behoud geweest van de wynige bouwe die er zijn overgebleven en ook van de schoonen kerk, die in dien tusschentyd van eenige omliggende inwoonders van Testel, Sicheem et Westerloo gereclameert wird als zijnde hunne pa-

30) Diar. C., *ibid.*

31) Diar. C., *ibid.*

1) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1. (a).

2) *Ibid.*, p. 1-13.

rochiekerk, waardoor zij is blijven staen en ook een parochie geworden is ³⁾. Dat was inderdaad gebeurd in 't begin van 1798 en in 't jaar 1803 werd de abdijkerk van Averbode als een sukkursale kerk herkend ⁴⁾.

Wat de bijgebouwen der abdij betrof, die hadden het meest van al geleden. De brouwerij, de bakkerij, de kuiperij bestonden niet meer. Evenmin nog de woningen van den jager, den visscher, den kleermaker. Het woonhuis der knechten en de stapelplaatsen waren insgelijks afgebroken. De schuur stond nog maar half recht. De keuken, de woning van den cellier, en de slachterij waren neergehaald tot op de grondvesten. Wat het prelaatskwartier betrof, dit was afgebroken tot op drie voet van den grond « behalve de frontispis en de binnenmueren van de klyne zael » ⁵⁾.

In het konvent zelf waren meest alle buitenmuren blijven staan. In dit gedeelte der abdij had men de groote en kleine sakristij, de kapittelzaal, de rekreatiezalen of « priesters en fraterswarmhuys » afgebroken. Het ziekenhuis zelf of infirmitorium en de bibliotheek had men met den grond gelijk gemaakt. De muren van den refter had men laten staan op een meter hoogte ongeveer. Van den kruisgang bestond haast niets meer : twee der panden waren afgebroken tot op den grond, een andere tot aan het gewelf. De overige gebouwen die nog bestonden boden ook een treurigen aanblik : deuren en vensters waren verdwenen, de vloeren had men eenvoudig opgebroken, de kostelijke trappen had men meegenomen.

Gelukkig toch was het prachtig snijwerk van sakristie en kapittelzaal, alhoewel fel beschadigd, toch nog gered geworden. Men weet echter hoe Carleer de onvoorzichtigheid begaan heeft de banken van 't kapittel te verkoopen om er kommunie- of koorbanken van te maken.

Alleen de kerk prijkte nog in al haar schoonheid en had weinig of niets van den storm geleden.

Zoo was ongeveer de aanblik der aloude abdij van Averbode rond het jaar 1830. Van de 92 kloosterlingen die zij telde op den dag der uitdrijving, bleven er op 't oogenblik der Omwenteling van September 1830 nog enkel 19 over, meest allen grijsaards en gebroken mannen. Twaalf onder hen echter zouden de herstichte abdij mogen aanschouwen !

3) *Ibid.*, p. 13.

4) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 p. en Sectie II, Liasse 23 D.

5) Arch. Averb., Sectie I. Liasse 26, n. 1, p. 15.

De suppliek aan Rome.

Lijk het te denken valt, de eerste maanden na de Omwenteling bleef de toestand nog quasi-onveranderd. Men wist nog niet goed waarheen. De Orangisten ten andere die hier in 't land nog vrij sterk waren, deden hun uiterste best om de Hollandsche Overheersching te herstellen. Men zou voorloopig dan wachten. Dit wachten echter was van gansch anderen aard dan de hoop, de soms weinig gegronde hoop van vroeger. Eindelijk werd de verwachting beloond met artikel 20 der Grondwet : « Les Belges ont le droit de s'associer, ce droit ne peut être soumis à aucune mesure préventive »...

Zoo ging dan het einde van 1830 en ook 1831 voorbij zonder dat er iets ernstigs gebeurde. Nochtans moet men hier bijvoegen dat alle verkoopen en andere alienatie's door Carleer geheel ophiielden. Dat zijn aanzien als hoofdregent, spijs alles, nog groot was kan men wel opmaken uit het feit dat men in benarde financieele toestanden altijd tot hem zijn toevlucht nam. Carleer had immers de kas. Zoo gebeurde het zelfs nog veel later, dat de rektor van Cortenbosch klagen kwam over den treurigen toestand van zijn kapel en pastorijs en tevens aan Carleer om steun kwam vragen om dit te verhelpen ¹⁾.

't Is eigenlijk eerst in het jaar 1832 dat « de heere voor goed zijn gaen denken om wederom te herstellen terwijl de grondwet na de revolutie gemaakt, daer geen beletsel meer aanstelde » ²⁾.

Wanneer men juist de hand aan 't werk heeft geslagen, kan men moeilijk uitmaken. Zeker hadden de Witheeren van Averbode reeds in de eerste helft van 1832 het besluit genomen opnieuw te beginnen met de herstichting der orde hier te lande. De andere confraters van vroegere abdijen werden aangesproken. 't Beste wat men doen kon, dacht men, was een suppliek sturen naar den Paus... Dat was echter eêr gezegd dan gedaan. Wat moet men namelijk in de suppliek zetten? Wat moet men vragen, hervragen, wat heeft men nog van voorheen?... De één beweert dit, een andere iets anders... Het eigenlijke formulier der suppliek werd opgesteld door Ignatius Carleer met de hulp van Norbertus Dierckx. Herhaaldelijk werd de opgestelde tekst veranderd. Getuigen hiervan zijn de talrijke « brouillon's » én van de hand van Carleer én van de hand van Dierckx ³⁾.

1) Arch. Abb., 71.

2) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1 (a) p. 17.

3) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28 B. 3.

Verder kwamen dan nog de vele veranderingen die men in andere abdijen nuttig oordeelde. Zoo zond de toenmalige Praemonstratenerpastoor van Esschen, de Eerwaarde Heer Van Putteghem, de latere eerste superior van Tongerlo, een brief naar Carleer op 25 Juli 1832 waarin hij vele noodzakelijke veranderingen aanwees. Vooral trok hij de aandacht op het feit dat de bisschoppen alhier met de herstelling der Orde in 't geheel geen vrede vonden. Dit gold vooral den Aartsbisschop die reeds, volgens Van Putteghem, dikwijls zijn minachting jegens de witheeren genoegzaam had te kennen gegeven. En daarom, « dit soo synde, zoude het niet genoegsaem zeker zijn dat hij die suppliek niet zal onderteekenen, jae misschien kennis daerdoor hebbende van onze insigten, dezelve tegenwerken, immers wij weten dat de biscoppen doorgaens niet sterk hebben opgezet geweest met onze privilegien » ⁴⁾.

In deze woorden stak zeker veel waarheid; maar Carleer, die nu weer vuur en vlam geworden was voor het herstel, vond dat alles toch wat overdreven, en in een brief aan Van Putteghem antwoordde hij al zinspelend op den patroon van Mechelen, den H. Rumoldus : « verzekere UE. dat ik bij Rumoldus niets als voordeelig in twee verscheyde conferentie gehoord hebbe ten opzigt van Norbertus' kinderen » ⁵⁾. En alhoewel Carleer een weinig verder voortging : « overtuigt dan in 't gemoed zoude ik Mechelen niet derven voorbijgaan mits deze sterkte (Sterkte doelt op den Aartsbisschop Sterckx) schier alleen allen kan doen gelukken » ⁶⁾. Toch blijkt dat de groote twistvraag geweest te zijn. Op 't einde namelijk van een eerste redactie der suppliek stonden er de volgende woorden : « nihilque umquam nos attentaturos profiteamur sine consilio et approbatione Illustrissimi ac Reverendissimi Archiepiscopi nostri Mechliniensis, quem in omnibus his consultavimus » ⁷⁾. Toen Dierckx nu dezen tekst in handen kreeg, en laten lezen had aan andere confraters, stuurde hij hem terug aan Carleer met nevens den geciteerden tekst de aanmerking van zijn hand : « juxta parcenses debent omitti illa verba : nihilque etc. » ⁸⁾.

De oorzaak en reden van deze moeilijkheden met Mechelen en de andere bisdommen was allerwaarschijnlijkst het groote privilege dat de witheeren vroeger bezaten van zelf pastoors te benoemen met

4) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28, B. 2a.

5) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28, B. 2b.

6) *Ibid.*

7) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28, B. 3b.

8) *Ibid.*

alleen « *litteras praesentationis* » aan den bisschop te toonen; welk privilege in de suppliek hervraagd werd.

Wanneer Carleer de aanmerking van Dierckx gelezen had, besloot hij de formulier te veranderen, en schreef dan ook eenvoudig weg : « *Supplicam praesentem de consultatione et consensu Illustrissimi ac Reverendissimi Archiepiscopi nostri Mechliniensis, vitae religiosae propagatoris eximii conscripsimus* » ⁹⁾. Dierckx vond echter dat die versierende hoedanigheidswoorden en dat pluimpje voor den aartsbisschop wel wat overdreven waren. Hij deed daarom de woorden « *vitae religiosae propagatoris eximii* » eenvoudig uitschappen.

Zijn er nu later nog reclamatie's gekomen, en heeft men de overgeblevene woorden nog te veel gevonden, ik weet het niet. Wat er ook gebeurd is, 't is zeker dat in de officieele kopij die Carleer voor 't opzenden van de suppliek gemaakt heeft, de aartsbisschop zelfs niet meer genoemd wordt. Al de voormelde woorden werden weggelaten.

De suppliek werd naar Rome verzonden op 5 Augustus 1832. Zij was onderteekend door Ignatius Carleer, Norbertus Dierckx en Rumoldus Huybrechts, de drie regenten, en misschien ook wel door de elf nog andere overblijvende confraters van Averbode. In hoofdzak bevat zij het volgende ¹⁰⁾ : Daar men opnieuw vrijheid bekomen heeft voor de civiele wet, en daar « *nos coram Deo ad Ordinis Candidi renovationem pro viribus obligatos credimus* » vragen de confraters van Averbode : 1° het herstel en de confirmatie der Orde in België; 2° de toelating novicen te mogen aannemen en tot de geloften toe te laten voor zich zelf en voor andere abdijen, die evenals Averbode verlangen zoo haast mogelijk te herbeginnen; 3° de macht om te kunnen ontslaan in het tweede jaar noviciaat, en tevens 4° in sommige min essentieele punten van den Regel, tenminste voorloopig nog; 5° de toelating om van de postulanten een « *dos* » te ontvangen en 6° om de priesters der abdij als onderpastoors te zenden bij confraters Pastoors; 7° de groote toelating om na enkele jaren dienst dezelfde heeren : « *ad obtinendos pastoratus cum solitis praesentationis litteris ad Archiepiscopum vel Episcopum mittere quodque possint, cum cura Pastoralis aliquando obtinenda, religiosus maxime sit studii stimulus* » ¹¹⁾. 't Was de twistappel met de bisschoppen ! En eindelijk besluiten de Averbodiënzers de suppliek

9) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28, B. 3a.

10) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 29-30, H. I, 1.

11) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30, H. 1, 1.

met de uitdrukking hunner onderwerping aan den Paus en vragen tevens « ut Sanctitas Sua praefata omnia aliis in Belgio confratribus Praemonstratensibus brevi exemplum gremii Averbodiensis secuturis sive in monasterio sive in Pastoralis domo degentibus, benigne concedere dignetur ¹²⁾ ».

Rome geeft geen antwoord.

Wat zou men te Rome van de supplica denken ? Wat zou er gebeuren met de vroegere voorrechten der Orde ?... De eerste weken bleef men in gespannen afwachting. Wanneer zou het antwoord komen ? En in welken zin ?

Een maand later komt er een brief te Averbode aan vanwege den Prior der abdij van Berne, Theodorus Beels, te dien tijde gevestigd te Vlijmen. Deze meldt de Averbodiënzers dat ook zij naar Rome geschreven hadden, en dat zij eerst na langen tijd antwoord hadden ontvangen. Op 28 Augustus 1832 verzond de Congregatie der Propaganda Fide een rescript naar de Bernenses waarin gezegd werd : « nihil esse innovandum, et canonici abbatiae Bernensis spiritualibus juribus et privilegiis, quibus hactenus gavisunt, gaudere pergant » ¹⁾. Een afschrift van dit rescript stuurde Beels nu naar Averbode. In den brief dien hij er bij stak, schreef hij « de aangenaame geruchten, die alhier verspreyd worden, verquikken wij grootelijk, en hope, dat die moge bewaarheid worden : men zegt hier, dat de Abtdye van Averbode wederom wordt opgerigt... » ²⁾. Die geruchten echter die Beels had opgevangen waren zeker overdreven. Averbode was nog ver van hersticht, en was nog verder van het wederbekomen der Ordevoorrechten, gelijk Berne. Beels vroeg zelfs nog : « gaarne zouden wij van onze jonge heeren in de abtdye van Averbode in den kost bestellen, om het abtdyleven te leeren... en weest verzekert dat wij Bernenses van onzen kant, alle het mogelyke zullen toebrengen tot conservatie van het Order van Praemonstreit » ³⁾. De zelfde brief bestaat twee keeren daar Beels, die op een paar dagen natuurlijk geen antwoord kon krijgen, reeds haastig herschreef op 10 November ⁴⁾.

Zulke brieven waren natuurlijk welkom bij de Averbodiënzers.

12) *Ibid.*

1) Arch. Abb., 73.

2) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 28, B. 4.

3) Arch. Abb., 72.

4) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28, B. 6.

Die gaven moed om te kunnen wachten. De Bernenses hadden immers ook lang moeten wachten, maar eindelijk toch voldoening gekregen. Niet alleen echter bij hen zelf, maar ook door het edele van hun werk was er eveneens eene nieuwe vlam opgeflakkerd bij de andere Praemonstratenzers, bij de besten onder de confraters der andere abdijen.

Wij hebben reeds het belang opgemerkt dat Berne in Averbode stelde. Zoo stuurde ook op Allerzielendag 1832 de pastoor van Orbais, Van Langendonck, oud-wittheer van Heylisse, van zijnen kant een schoonen brief naar Averbode. Onder meer leest men : « Ayant appris avec bien de plaisir que quelques démarches étaient faites pour le rétablissement de notre Ordre, mais n'ayant connaissance d'aucune, qui pourrait nous servir de point de mire dans la direction à donner en nos affaires relatives à notre maison, je prends la confiance de vous adresser la présente » ⁵⁾. Dan vraagt hij verschillende nuttige inlichtingen en wenken. Hij is ook te Floreffe geweest : « où je me suis abouchée avec le vénérable prieur, bonne volonté, zèle ardent pour le rétablissement » ⁶⁾. Ook deze vraagt inlichtingen. Alleen de abdij van Bonne-Espérance doet nog niet mee aan de beweging. Het was daar het geval wat zoo wat bijna overal hetzelfde was : « tout le monde est placé et fort âgé, on n'aime pas trop d'abandonner ses habitudes, dit-on » ⁷⁾.

Brieven dan gelijk deze en van de Bernenses deden het wachten wat minder lang schijnen te Averbode. Vooral Carleer, die gedurende deze maanden heelemaal omgedraaid was en een allerprachtigste rol speelde, was daardoor in den hoogsten hemel. 't Was Carleer dan ook die op 6 November aan Van Langendonck een der schoonste brieven terugstuurde die wij van hem bezitten. Daarom wil ik er wat meer over zeggen, daar hij tevens den geest weergeeft die Averbode toen bezielde. Daarbij van Carleer mag men het kwaad zeggen, maar ook het goed niet verzwijgen... « Deo gratias, idem sapimus in D^{no} ! nous avons fait plusieurs démarches et nous persévérons, dante Deo, jusqu'au dernier soupir. Que tout le monde soit placé, proficiat ipsis : seroient-ils donc déplacés dans un monastère de l'Ordre ? et fort âgés,... et tant mieux : n'est-ce pas dans un âge mur, qu'on approfondit les obligations et les avantages de l'état religieux; et quant aux habitudes des autres; oh, non sic itur

5) *Ibid.*, B. 5a.

6) *Ibid.*

7) *Ibid.*

ad astra : homines sumus, fateor, sed et religiosi ad ardua et altiora vocati : misereamur tepidorum; omnia possumus in eo qui zelantes zelum domus Dei et S. Norberti confortabit » ⁸⁾).

Hadden alle witheeren dit begrepen, alle oude abdijen zouden nu nog in hunne handen zijn !

Gedurende dien tijd echter bleven de Averbodiënzers niet wachten in volledig nietsdoen; integendeel. Getuige hiervan een ons bewaarde brief van Dierckx aan Carleer, gedagteekend op 8 December 1832. Dierckx heeft het gunstig antwoord van Rome aan Berne gelezen. Dit antwoord : « boni nuntii bajulus est pro nostra supplica quam spero eadem vel similem fore futuram apostillam » ⁹⁾. De grootste moeilijkheden zullen van den kant der bisschoppen komen « gelijk ik nog gehoord heb, dat onze Bisschoppen in hunne laste conventie te Mechelen wederom vast gestelt hebben van alle exemptien aen abtdyen en cloosters te wijgeren... » ¹⁰⁾. Langs dien kant kan men dus niets verwachten, men moet alle hoop stellen op Rome, want de paus zelf Gregorius XVI is ook een kloosterling; ten andere men heeft te Berne wel voldoening gekregen. Daarbij : « quidquid sit, het zal ons niet beletten van voort te wercken, als de omstandigheden van tijd maer niet en beletten, want wij staen nog eenen grooten schok te verwagten, dog de Hemel zal 't schikken : Nemo vadit de festo ad festum, omnia sunt media » ¹¹⁾. Wat Dierckx hier op 't einde echter bedoelt, is niet klaar. Spreekt hij over den nabijen dood, den weinigen tijd die er nog overblijft, over den politieken toestand te lande ? In alle geval dat doet minder ter zake.

Half Januari 1833 kreeg Carleer opnieuw een brief aan van den pastoor van Orbais van Heylissem. Het zuiderlijk gedeelte der Orde in 't land, zegt Van Langendonck, begint meer en meer te leven bij 't zien van den ijver van 't Noorderlijk gedeelte. Hij zelf heeft van iemand van daar de volgende woorden gehoord over de herstichtingspogingen te Averbode : « Si on peut parvenir à la réussite d'un si digne projet, qui n'a jamais cessé de m'être à coeur, j'y contribuerai autant qu'il sera en moi, heureux si avant la fin de mes jours, je verrois des Norbertins encore réunis, unanimes habitantes anima una et cor unum in Deo ! » ¹²⁾.

Wat was er intusschen met de suppleek gebeurd ? Antwoord kwam

8) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28, B. 5b.

9) *Ibid.*, B. 7.

10) *Ibid.*

11) *Ibid.*

12) *Ibid.*, B. 8.

er niet... Alleen had de Paus in een brief aan de bisschoppen van België op 29 September 1832 alle kloosterlijke exemptie's behouden. Voorloopig echter zou men nog wachten om maatregelen te treffen.

Averbode bereidt zich voor !

Daar echter een gunstig antwoord, ten minste op het meerendeel der vragen al meer en meer waarschijnlijk werd, besloot men te Averbode om intusschentijd al maar aan 't werk te gaan alsof men reeds antwoord had.

Reeds in 't jaar 1832 had men 't een en 't ander gedaan. Wij lezen ergens dat in 1832 men « begonnen (is) ook al een en ander gereed te maeken ofte veranderen door metzers en timmerlieden » ¹⁾. Dit wordt bevestigd door Carleer's boek der Uitgaven. Zoo b.v. « 19 Mei : kalk voor Averbode » — « 20 Juni : metzer abdije 9 dagen » — « 5 November : Eycke boomen na d'abdy brengen » ²⁾.

In 1833 was men voor goed begonnen. Men had eerst de hand geslagen aan 't herstel van het provisorskwartier of tegenwoordige pastorijs. Er werd een trap gestoken, boven op 't verdiep een gang gemaakt die « langs den buyten komt met klijne vensterkens in grouwen steen » en van binnen zeven kamers ³⁾. Deze moesten dienen voor den provisor zelf die kortelings naar de abdij zou komen wonen, en voor de andere heeren en novicen die daar zouden hun intrek nemen totdat de abdij zelf zou bewoonbaar zijn.

Dit bouwen te Averbode had men vernomen te Grimbergen. In een brief van 2 Mei 1833 schreef de pastoor van Grimbergen, de Eerwaarde Heer Van Bergen : « met een aldergrootste voldoeninge hoore ik dat men 't Averbode bezig is met bouwen, ik ben ook in vollen gang » ⁴⁾. Dat Averbode aan 't bouwen was, had hij waarschijnlijk vernomen van Norbertus Dierckx zelf die een week vóór het verzenden van den brief te Grimbergen geweest was om den toestand te bespreken. Dierckx had dit aan Carleer laten weten op 3 Mei, met op 't einde den kreet van aanmoediging : « Gaet altijd maer in galop voort » ⁵⁾. De reeds genoemde confrater van Heylisssem, Antonius Van Langendock, van zijnen kant, was eveneens vol

1) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, n. 1a p. 18.

2) Expensa Carleer, I, *ibidem* passim.

3) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1a p. 18.

4) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28 B. 9.

5) *Ibid.*, B. 10.

geestdrift geraakt voor het schoone plan dat men zich had voorgesteld. Herhaaldelijk schreef hij dan ook aanmoedigende brieven naar Carleer : ... « Oui, l'affaire réussira, celui qui en a inspiré le dessein, saura bien procurer les moyens de la conduire à la fin entre les écueils. Notre Saint fondateur nous a donné l'exemple de cette confiance sans borne, lorsqu'il mit la main à l'érection du chef-lieu in spem contra spem » ⁶⁾. Hij ook wil het zijne bijdragen tot het herstel van Averbode. Hier vindt men dan ook voor den eersten keer — wat later nog dikwijls zou gebeuren — dat ordeboeken van andere abdijen naar Averbode werden verzonden : « moi aussi je veux fournir quelques matériaux propres à la construction de l'édifice, quelques livres de chant, quelques processionnels ».. ⁷⁾.

Spijts alles kwam dat zwijgen van Rome toch maar ongelegen. Men kon moeilijk vooruit. Van Langendonck voelde dat eveneens als de confraters van Averbode : ... « C'est une épreuve que ce retard de Rome, ne pourrait-on pas renouveler la demande » ⁸⁾. Wanneer Van Langendock dezen brief schreef was het al half Juni 1833 en nog had men niets ontvangen.

Toch zou men voortwerken. Reeds werden plannen gemaakt om voorloopig de abdij te komen bewonen.

Op 20 Juni van 't zelfde jaar dan ook, kreeg b.v. de weduwe Claes die in 't « koeienhuis » der abdij woonde, reeds hare opzegging van woonst tegen half Maart 1834 ⁹⁾.

Carleer had eerst van al besloten zich terug te komen vestigen in de abdij. Daar immers zou hij van kort bij alle veranderingen kunnen gadeslaan, daar zou hij gemakkelijker alles voor het herstel kunnen regelen.

Die terugkeer van Carleer had plaats op 2 Juli. Zoo vindt men op verschillende plaatsen : « 2 Juli is de Eerw. Heer Carleer provisor en assistent van den Pastoor van Testelt in de abdij komen wonen en de Heer Simon Kezen is pastor van Testelt geworden onder welke gemeente Averbode civiliter hoort » ¹⁰⁾.

Enkele dagen later op 't feest van den H. Norbertus beleefde de abdij den eersten schoonen dag na hare verwoesting. Van de veertien toen nog overblijvende Averbodienzers waren er tien naar de abdij gekomen. De anderen waren ofwel ziek ofwel te laat verwittigd. Met

6) Arch. Abb., 76.

7) *Ibid.*

8) *Ibid.*

9) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 11.

10) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 26, n. 1a. p. 18.

hart en ziel woonde men dit feest bij. Een plechtige Hoogmis werd dien dag opgedragen door drie confraters... « Vere bonum et jucundum erat convenire fratres in unum » schrijft Carleer over die plechtigheid aan Gerebernus Verstappen ¹¹⁾).

Deze confrater, voor 't oogenblik Rektor der kanunnikessen van 't Heilig Graf te Turnhout, was namelijk niet tegenwoordig geweest op 't feest. Gerebernus zelf drukte daar zijn spijt over uit, maar de brief van Carleer om hem te verwittigen was te laat gekomen... « Gratulor vobis, mihi, et confratribus de Vestro in Domum professionis regressu » — en na een chronogram op 1833, (geest van dien tijd !) — « Cecidi iterumque resurgo voluntate latente suprema » gaat hij verder : « Spero et oro D.O.M. ut coeptum vestrum dirigere dignetur et perficere. Crescat et floreat Candidatus Ecclesiae Exercitus... Nihil jam in posterum mihi gratius accidere poterit, quam si occasione occurrente, absens vel praesens, pro confratrum desiderio aliquid conferre ad bonum gremii nostri sufficiam » ¹²⁾). En dat dit geen ijdele woorden waren, blijkt uit zijn schoon optreden enkele jaren later, wanneer hij zijn post verlaten zal om « praesens » de abdij te komen bewonen.

Voorloopig woonde Carleer in het provisorskwartier samen met Sulpitius de Lespes, den pastoor van Averbode. Volgens een brief van Carleer zouden er zich reeds op dit oogenblik postulanten aangeboden hebben. Inderdaad zegt hij daarin zonder commentaar en op onduidelijke wijze : « receptis candidatis, qui modo plurimi sunt »... Wat het juist beteekent echter is evenmin uit den kontekst uit te maken.

Nochtans kon men nu reeds van de abdij getuigen met het chronogram in 1833 door Carleer gemaakt : « Ex ruinis consurget concors Averbodium » ¹³⁾ !

De supplek aan den Generaal.

Rond dien tijd — Juli 1833 — had met te Averbode vernomen dat de laatste Generaal der Orde, L'Ecuy, nog leefde en verbleef te Parijs. Men sprak daarover onder elkaar. Na wat heen en weer gepraat besloot men eene supplek te sturen aan den Abt-Generaal, Rome immers antwoordde toch niet. Carleer nu zou er zich wel mee gelasten.

11) *Ibid.*, Liasse 29-30 I, n. 6.

12) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30. I, n. 5.

13) *Ibid.*, I n. 6.

Op 1 Augustus schreef hij naar Parijs. Hij vroeg dan aan L'Ecuy « ut autoritate Vestra qua Caput et Generalis Ord. Praem. uni ex Regentibus requisitam concedere dignetur potestatem » ¹⁾ en dat om postulanten te aanvaarden en in te kleeden, novicen tot de professing toe te laten en zoo verder. Op 't einde echter voegde Carleer er bij : « Quod si Roma postea respondeat, Sedi Romanae nos subijcere paratissimi sumus » ²⁾.

Dat was de tweede supplicie die men uit Averbode verzond. Daar misschien het antwoord ook wat achter kon blijven, werkte men in-tusschen gedurig voort én wat het herstel der kloostergemeente betrof én wat de gebouwen aanging. Zoo vinden wij op 10 Augustus een brief van Dierckx aan Carleer waarin hij handelt over eene bespreking die men wil hebben met den aartsbisschop Sterckx van Mechelen : « Wat de conferentie aengaet, ik vermyne het beste te zijn als Engelbertus tuys is en ook als er tyding van parys is om iets te decideren » ³⁾. en wat verder : « ... zoo haest mogelijk begint maer aen het Camerlinckxquartier eerst onder dien ganck daer wij van gesproken hebben en dan boven » ⁴⁾. Terloops zij hier opgemerkt dat Dierckx' invloed zeker niet gering was, want hij schijnt nogal categoriek door te spreken, zooniet als meester die de hoofdleiding in handen heeft.

Eindelijk een goede week later ontving men te Averbode het antwoord van den Generaal Jan-Baptist L'Ecuy. De akt was opgesteld te Parijs op 20 Augustus.

Natuurlijk geeft hij heel gemakkelijk de gewenschte toelatingen en lijk het te begrijpen valt voor een man van 93 jaar als L'Ecuy, maakt hij geen enkele moeilijkheid. De toelating geeft hij echter toch niet aan een der regenten in 't algemeen, maar « uni ex Regentibus aliisve vestri gremii confratribus, quem secundum Statuta Ordinis in Superiorem elegeritis » ⁵⁾.

Een voor één raakt hij de punten aan van de supplicie aan Rome. Hij geeft de macht om het gemeenschappelijk leven te herstellen, novicen aan te nemen, te professen, te ontslagen van 't 2e jaar novitiaat, te ontslagen in niet essentiele punten der statuten, een dos te ontvangen maar niet te eischen van de postulanten, priesters te sturen als helpers « in vinea Domini laborantium, servatis quae Or-

1) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28 B. 12.

2) *Ibid.*

3) Arch. Averb., Sectie II, iasse 28 B. 13.

4) *Ibid.*

5) *Ibid.*, B. 14.

dinario competunt », pastoors te benoemen met alleen de presentatie aan den Ordinarius. Hij besluit echter met de volgende voorzichtige *clausula* : « ut si deinceps curia Romana aliud hisce contrarium vobis praescripserit, Sedis Apostolicae auctoritas nostram involvere et obducere censenda sit » ⁶⁾.

Te samen met dit antwoord van den Generaal kwam er nog een andere brief aan van dezès secretaris, den oud-prior der abdij van Diligheem. Ook deze drukt in meer dan eenvoudige bewoordingen zijn geluk uit over de pogingen der confraters van Averbode. Een klein staaltje maar van die romantische bewondering : « itaque summa animi exultatione intellexi, spem restaurandi Ordinis nostri in Belgio effulgere... Benedictus Deus qui preces meas quotidianas per S. P. Norberti intercessionem exaudivit. Etenim saepius de die, imo et de nocte gemitus edebam, pro confratribus in Belgio et in Bohemia orabam, e presbyterio meo, aperiens fenestram, ut Daniel, versus Belgium patriam meam manus et ora levabam »... etc. ⁷⁾. Men zou nu kunnen denken dat men deze beide brieven te Averbode met veel vreugde ontving, als de oplossing namelijk der moeilijkheden. Dat schijnt mij echter zoo zeker niet. — Carleer immers had na het opsturen der suppliek aan L'Ecuy dit alles laten weten aan verscheidene confraters. Een onder hen, de Eerwaarde Heer Luckx, oud-Praemonstratenzer prior van Grimbergen, die te Assche woonde, zond op 21 Augustus een antwoord aan Carleer, waarin hij bewees dat men met veel reden twijfelen moest aan de huidige rechtsmacht van den Abt-Generaal. Uit dezen brief kan men opmaken dat de Generaal reeds een eersten brief had gestuurd vóór het antwoord op de Suppliek. In dit dokument namelijk lees ik :... « hoc unum cum certitudine concludere possum ipsummet Reverendissimum Dominum dubitare de sua, qua Ordinis Generalis autoritate ac jurisdictione, et in hoc supposito quid sibi vult quod sequitur : Mais qu'il en soit, je contribuerais autant qu'il sera en moi, aux vues louables » ⁸⁾.

Moest dat nu waar zijn, dan kan de Generaal onmogelijk antwoorden met macht. — « Si Reverendissimus (quod ipsemet fatetur) ignoret quid sibi de avita autoritate in subditos remanserit, non poterit sane, nisi valde dubiam cuipiam in casu proposito concedere facultatem, adeoque promovendo laudabili vestro conamini insufficientem, imo et nullam, cum nemo vi illius tuto agere posset » ⁹⁾.

6) *Ibid.*

7) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30. H. n. 3.

8) *Ibid.*, Sectie II, Liasse 28 B. 13.

9) *Ibid.*

Deze brief is zeker aangekomen vóór het antwoord op de suppliciek. Wilde men nu rechtzinnig zijn met zich zelf en wilde men zonder vrees de waarheid inzien, moest men te Averbode bekennen dat er veel waar was van hetgeen Luckx zegde. Wat moest men dan beginnen?... Wachten op het antwoord van den Generaal of doen wat men aanraadde... : « hinc... alia mihi videtur ineunda via, deberet nempe Reverendissimo Domino supplicari quatenus dignaretur Romae inquirere qualem et in quosnam post expulsionem communem, retinuerit potestatem et jurisdictionem ? ¹⁰⁾ ».

Men wist niet wat doen te Averbode, en daar een paar dagen later het antwoord van L'Ecuy aankwam besloot men voorloopig maar in de richting van 't herstel door te gaan totdat Rome iets zeggen zou.

Dat men voortging, voorloopig ten minste, op het antwoord van L'Ecuy, is mijn indruk. Op een enkele plaats in een der dokumenten (maar dat zeker vijf tot zes jaar na deze gebeurtenissen is opgesteld) lees ik echter het volgende : « In dit jaar (1832) hebben de regenten een suppliciek ingedient tot Roomen om wederom hun order te mogen herstellen, maer er is geen antwoord op gevolgt als in 't jaar 1833 als den Eerw. Heer N. Dierckx in Augustus het suppliciek nog eens vernieuwt heeft waerop korts daarnaer de antwoord met toestemming is gevolgt » ¹¹⁾ ».

Wat is er van aan van de nieuwe suppliciek aan Rome ? Buiten vermelde plaats is er nergens geen spoor van, wat heel wonderbaar is, daar overigens van alle supplicieken altijd min of meer talrijke « brouillon's » en kopijen te vinden zijn. Heeft de opsteller van gemelde regels na enkele jaren de suppliciek aan den Generaal voor geene suppliciek aan Rome aanzien ? Dit is zeker waarschijnlijk. Wat er ook nog waar is, is het feit dat Dierckx zelf later in 1834 betaald heeft de verzendingskosten « voor 2 supplicieken naer Roomen gezonden » ¹²⁾ ». Heeft zij ooit bestaan, ik heb er tenminste geen enkel letter van kunnen vinden.

In alle geval 't is zeker dat men te Averbode besloot voort te werken. Rome immers kon niet lang meer zwijgen, daar ook reeds andere kloosters en Orden bezig waren of begonnen met hun herstel hier in 't land.

Zoo vindt men rond dien tijd hier en daar een korte rekening die

10) *Ibid.*

11) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1a. p. 17 sq.

12) Arch. Abb., Reg. B. bl. 4.

getuigt van de werkzaamheden in de abdij. Zoo om maar één voorbeeld te geven moest men op 9 October 1833 een rekening van den koperslager betalen voor het nieuwe kruis op de kerk enz. De maanden nochtans die volgden moeten nogal eentonig geweest zijn. Weinig of niets is er bekend over die dagen. Hier en daar, lijk ik zegde, een rekening, soms ook nog een brief van Carleer. Zoo vinden wij — maar dan reeds in April 1834 — dat hij die reeds vroeger vermelde brieven schreef aan den pastoor van Neerheylissem over de « bona occulta » die vroeger aan Averbode behoorden. Misschien is dat wel de grootste preoccupatie geweest gedurende die maanden.

Wanneer men echter het Dagboek van Carleer nakijkt, dat na een lange onderbreking weer begint in 1834, dan bemerkt men spoedig dat hij zich dezen tijd herhaaldelijk onderhield met de overige confraters over 't herstel der abdij.

Zoo had hij op 14 Januari 1834 te Leuven en op 30 Januari te Aerschot besprekingen met Dierckx ¹³⁾. Enkele dagen later eene andere met Rumoldus Huybrechts ¹⁴⁾. Elke maand vindt men dusdanige colloquia. Welke moeilijkheden er juist waren op te lossen is nergens opgeteekend. Rusteloos reisde Carleer van de eene plaats naar de andere. Elke week deed hij tenminste een paar reizen. De andere dagen ontving hij volk in de abdij. Dat er soms hooggeplaatste personen de abdij kwamen bezoeken, bewijst wel het feit dat op 25 Juni de koning zelf Averbode bezichtigen kwam ¹⁵⁾. Eindelijk heeft Carleer op 21 April 1834 de onverstaanbare maar toch betekenisvolle woorden opgeteekend : « Not(arius) West(erloo), Norbertus et Sulp(itius) omnia facta sunt » ¹⁶⁾. Waarschijnlijk zijn dat de groote finantieele moeilijkheden, misschien voortkomende uit 't een of ander testament, die opgelost werden.

Toch moesten de mistoestanden die nog altijd bestonden tusschen de kloosterlingen en den bisschop in 't klare getrokken worden; daarbij moest deze zijne toestemming natuurlijk geven voor de herstichting. Veel werd er geschreven en gewreven. Eindelijk op 7 Mei vertrok Carleer naar Leuven en op 9 Mei vandaar naar Mechelen. Daar vond hij reeds Norbertus Dierckx. Er werden dan besprekingen met den Kardinaal Sterckx gevoerd en ...« omnia prospera » besloot Carleer ¹⁷⁾. Dat viel mee, nu kon men tenminste al voortwer-

13) Diar. Carl., D. *ibid.*

14) Diar. D., 21 Jan.

15) Diar. C., *ibid.*

16) Diar. D., *ibid.*

17) Diar. D., *ibid.*

ken. De kruisgang der abdij die nog blijven rechtstaan was, namelijk die tegen de kerk, was al bruikbaar. Op 12 Juli werd de groote deur in dien pand die in de kerk uitgeeft aan 't altaar van Sint Norbertus weer geopend » ¹⁸⁾. Regelmatig ging de opbouw der abdij vooruit. Voorloopig zou men er wel eens een deel van hebben kunnen betrekken. Dat de laatste hand gelegd werd aan dit deel der abdij, bewijzen de rekeningen dier maanden aan slotenmakers, ververs enz.

Herhaaldelijk nu ook kwamen de andere Averbodiënzers naar de abdij terug om den vooruitgang te bezichtigen, en tevens om wat nieuws te vernemen over den uitslag der aangewende pogingen tot herstel.

De toelating tot herstichting.

Zoo was dan de tijd aangebroken dat de jarenlange wensch der Averbodiënzers en der gansche Orde in vervulling zou gaan.

Daar de te op te lossen toestand der kloosterlingen in België een te moeilijk werk was om van uit Rome te beridderen, had de Paus besloten iemand van de streek zelf te benoemen om dat werk te verrichten. Deze immers zou beter dan wie ook den plaatselijken toestand kennen. Door een breve gedagteekend op 27 Juni 1834 benoemde de Paus dan den Groot-Vicar van Brugge : Franciscus Thomas Corselis, tot Visitator Apostolicus der kloosterorden in België.

In zijn lange benoemingsakt leest men 't volgende : «... quo circa earumdem religiosarum familiarum bono atque utilitati consulere vehementer optantes... aliquem spectatum, atque idoneum ecclesiasticum virum eligere statuimus in Visitatorem et delegatum Apostolicum omnium et singulorum regularium ordinum, qui in Belgio existunt »... ¹⁾. Dien man, met zulke hoedanigheden, vond men in Corselis : « ob tuam eximiam pietatem, doctrinam atque prudentiam ».

Tevens werd hij bekleed met al de faculteiten eigen aan het ambt, tegelijkertijd met die der Ordeoversten. Tot gemakkelijker ten einde brengen van zijn ambt, werd hem toegestaan *Covisitatores* te benoemen. In virtute oboedientiae moeten alle kloosterlingen aan hem gehoorzamen « sublata cuilibet ex superioribus cujusque regularis Ordinis Generalibus potestate » ²⁾. Daarmee lag de suppliek aan l'Ecuy er heelemaal.

¹⁸⁾ Diar. C., *ibid.*

¹⁾ Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 16; — Sectie I, Liasse 29-30 H-B.

²⁾ *Ibid.*

Dit was zeker nieuws van groot belang voor de Averbodiënzers. Wanneer zij het voor 't eerst vernomen hebben, is niet gekend. Waarschijnlijk niet vóór 31 Juli, wanneer Carleer een brief aankreeg van den Aartsbisschop Sterckx verzonden op 29 Juli. Deze schreef daarin : « Accepi hodie ex Urbe breve apostolicum quo Amplissimus Dominus Corselis... visitator ac Delegatus Apostolicus Ordinum Regularium in Belgio constituitur, cum iis omnibus facultatibus quibus Supremi Moderatores seu Generales cujusque Ordinis polleat » ³⁾.

Nu was dus de wagen eindelijk aan 't rollen. Denzelfden dag ook verzond de toenmalige deken van Aalst, de Eerw. Heer De Hert, zelf witheer der abdij van Drongen, een brief naar Averbode. Reeds langen tijd hadden er tusschen hem en Carleer belangrijke besprekingen plaats terwille vooral van den grooten invloed van De Hert. Deze schreef nu dat de Aartsbisschop op 21 Juli bij hem thuis geweest was en dat er aanstonds spraak was over de Orde, « cui multum favere videtur, volebatque sincere nostrae restaurationi concurrere » ⁴⁾. De Aartsbisschop had zelfs het voorstel gedaan dat hij, in geval men tusschen de confraters der verschillende abdijen een conferentie beleggen wilde, dat hij volgaarne een deel van zijn paleis dan wilde ter beschikking stellen om de besprekingen te houden. En juist nu ook had hij de benoeming van Corselis aan De Hert laten weten. Deze spoedde zich daarom Carleer te verwittigen en hem uit te noodigen eens samen naar Corselis te gaan.

Of Carleer nu echter dien brief van De Hert nog tijdig ontvangen heeft is onzeker. In alle geval had men te Averbode al aanstonds bij het bericht van den Aartsbisschop dezelfde beslissing genomen. Op 3 Augustus begaf Carleer zich op weg, eerst naar Mechelen. De partoor van Lubbeeck en deken van 't distrikt Diest, Ottoy, der abdij van Park vergezelde hem. Wat er te Mechelen gebeurd is, weet men niet. Van daaruit ging men naar Brugge. Te Aalst vervoegde zich De Hert met de twee reizigers. Op 5 Augustus kwam men bij Corselis aan om met hem kennis te maken en de eerste algemeene bespreking te houden ⁵⁾. Veel echter kon er nog niet beslist worden. Men zou nog enkele dagen wachten.

Een paar dagen na de thuiskomst besloot men te Averbode ook den Aartsbisschop nog eens te raadplegen. Op 18 Augustus begaf

3) Archiv. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 17.

4) *Ibid.*, B. 18.

5) *Diar. Carleer, D. ibid.*

Carleer zich naar Aerschot waar hij Dierckx ontmoette. Na twee dagen vertrokken zij naar Mechelen. Toen zij aankwamen, ontvingen zij daar een bericht van Corselis ⁶⁾. Deze zou zelf naar Mechelen komen op 25 Augustus en aldaar enkele dagen verblijven. Men zou dan eene vergadering houden. De kloosterlingen van elke abdij moesten één onder hen afvaardigen om de belangen der kloosterorden en het herstel der Orde van Premonstreit te bespreken. 't Was maar spijtig voor Carleer en Dierckx dat zij daar nu nog enkele dagen te vroeg waren. Nu zou men na een paar dagen dezelfde reis moeten doen.

Op 25 Augustus dan ook vertrok Carleer, waarschijnlijk alleen, naar Mechelen. 's Anderendaags had de eerste bijeenkomst plaats. Volgens Carleer's diarium waren er buiten een afgevaardigde van Afflighem, zes Norbertijnerabdiijen vertegenwoordigd, al is het toch mogelijk dat er nog andere geweest zijn. In zijn dagboek namelijk lezen wij de volgende woorden in telegramstijl : « 25 iter Mechl., postridie confer. Lubbeeck, Esschen, Antw., Grimb. et Averb. Afflighem Daems et Dec. Alost » ⁷⁾.

In principie werd het herstel der Orde aangenomen. Verder nog kwamen er de volgende punten ter bespreking :

1. An Ordo Praem. indigeat in Belgio renovatione, confirmatione vel alio in facie Ecclesiae titulo pro reali sua existentia.
2. An non conveniret Ampliss. Domino Generali proponere ut pro qualibet Belgii circaria constituat vicarium vel visitatorem permanentem juxta Statuta nostra, ad quem Praemonstratenses in quotidianis recursum habere possunt ?
3. Ut quamprimum eligatur in qualibet communitate erecta vel erigenda Superior, cujus electionem ipse confirmare dignabitur et qualis observandus modus et per quem vota excipienda ?
4. Qua pollebit praefatus superior potestate in regimine spirituali et temporali, v.g. in recipiendis novitiis eisque ad professionem admittendis ?
5. Qualis erit Superioris jurisdictio et a quo accipienda in ordine ad absolutionem sacramentalem sive pro novitiis sive pro fratribus professis ?
6. An superiori electo eamdem obedientiam religioni adhuc superstites et in communi viventes, praestare teneantur, quae olim ante ejectionem in proprio monasterio exercebatur, praesertim in imponendo aliquo officio ?

6) Diar. D., *ibid.*

7) Diar. D., *ibid.*

7. Quid de obligatione cantandi, vel choraliter legendi officium defunctorum, pro benefactoribus, anniversariis etc. ?
8. Quid de obligatione missarum, uti vocant, cursus hebdomadalis, per quam quodlibet monasterium singulis diebus tres missas ad strictam intentionem exonerabat, dum liberi a cursu unam pro benefactoribus singulis septimanis celebrare debebant ?
9. Quid de monasteriis ordinis in Belgio dirutis, alienatis etc., an illorum conventus, Amplis. Generalis auctoritate recognoscendus, ut postea securius resurgere valeat ?
10. Quid de obligatione religiosorum, qui communem vitam non profitentes, quasi proprietarii sibi vivunt ? Nonne admonendi sunt per Ampliss. quod testamentum religiosum et patriae legibus conforme, ad ipsius nutum condere teneantur, eorumque bona mobilia et immobilia mere ecclesiastica et nullatenus patrimonialia maturo cum consilio ordini nostro relinquere ?
11. Nonne conveniret, ut quisquis suum testamentum tempestive communicet Ampliss. Domino vel ejusdem delegato, et cui monasterio bona confratrum relinquenda ?
12. Quid de ecclesiis pastoralibus, quibus olim de jure inserviebant confratres ? ⁸⁾

Daar Corselis er aan hield een heel speciale vergadering voor de Witheeren te houden, werd er eigenlijk niet veel beslist te Mechelen, ten minste niets is er over bekend. Toch heb ik al die wenschen en twistpunten willen aanduiden omdat zij gedurende al de volgende maanden het voorwerp waren der besprekingen.

Dat die pogingen der Witheeren om zich te herstellen, buiten de abdijen niet onbekend bleven, en dat men ze reeds op voorhand met succes bekroond zag, bewijst het feit dat op 1 September zich al twee postulanten kwamen aangeven ⁹⁾, die echter eerst het volgend jaar werden aangenomen. Op 3 September kwam de heer Frison van Meerhout zich eveneens aanbieden ¹⁰⁾. Hij zou een der eerste kloosterlingen zijn van Averbode na de Omwenteling. Carleer nu kreeg een paar dagen later een brief van Corselis aan. Tevens moet hij den inhoud mededeelen aan de andere confraters. Corselis liet weten dat hij tegen 10 September een nieuwe vergadering belegd had voor de heeren van 't Park. Toch « si locus iste ac dies 10^a vel 11^a Averbodiensibus quoque congrua... possent et ipsi illuc congregari; si

8) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 1.

9) Diar. D., *ibid.*

10) Diar. D., *ibid.*

secus, saltem Reverentiam Vestram ibidem convenire desidero, ut me juxta conductum inde deducat Averbodium, vel ad locum aptiorem ad quem Averbodienses commodius in unum convenire queant ¹¹⁾).

Carleer nu was van gedacht dat het nog maar best was Corselis naar Averbode zelf te doen komen. In een brief aan den pastoor van Wesemael, confrater Raphael Morren, schreef hij : « Optimum erit omnibus perpensis Generalem deducere Averbodium sub vesperam 11^a hujus » ¹²⁾).

Tegen 12 September dan moesten alle confraters naar de abdij komen. Na den middag van 9 September vertrok Carleer naar Leuven. 's Avonds reeds ontmoette hij daar Corselis in het klooster der Zwarte Zusters ¹³⁾. Ook zag hij daar den Eerw. Heer Van der Linden, groot-vicariss van Mechelen en bestuurder dier Zusters, dien Corselis benoemd had tot Co-visitator Apostolicus voor 't Aartsbissdom Mechelen. 's Anderendaags had de conferentie plaats in de abdij van 't Park. Weer werden de voorgenomde punten en het herstel der abdijen besproken.

De kwestie nochtans van het noviciaat kwam op 't voorplan. Waar of wanneer gevraagd of besloten is geworden dat te Park het noviciaat zijn zou, is moeilijker uit te maken. Op eene plaats lees ik dat te Mechelen « onder andere gesteld werd dat het noviciaat in de abdey van Park zou zijn, maer hier tegen is geprotesteerd omdat onze abdey (Averbode) reeds al zoo veel veranderingen en toebereydsels had gemaakt » ¹⁴⁾.

Wat er ook van zij, of dit te Mechelen reeds geschied is, ofwel te Park, het is zeker dat in deze conferentie te Park Corselis de kwestie in dezen zin heeft opgelost dat Averbode en Park beide een noviciaat zouden hebben, maar dat Averbode tevens de novicen zou mogen opnemen der andere abdijen die nog aan hun herstel werkten.

Terloops weze hier gezegd dat Carleer later niet alleen zou trachten novicen uit andere abdijen naar Averbode te doen komen, maar ook reeds andere kloosterlingen. Dit blijkt uit een brief van den prior van Berne, op 29 September, waarin deze aan Carleer antwoordt dat het onmogelijk is anderen te sturen maar wel misschien de novicen ¹⁵⁾.

11) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 19a.

12) *Ibid.*, B. 19b.

13) Diar. Carleer D. *ibid.*

14) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1a p. 18.

15) Arch. Averb., 74.

't Was te Park dat ook Corselis als groote voorwaarde van herstelling stelde dat er minstens zes heeren in de abdij moesten verblijven. Deze voorwaarde was zeker de struikelsteen voor de meeste abdijen. Of Carleer reeds te Park het antwoord van Averbode heeft gegeven op deze voorwaarde, ofwel maar te Averbode zelf is van geen belang. Waarschijnlijker toch is het dat het gebeurde te Park, daar Corselis aldaar reeds de toestemming gaf voor 't herstel van Averbode en van Grimbergen.

Op 12 September 's morgens heel vroeg vertrokken Carleer en Corselis uit Leuven naar Averbode. Waarschijnlijk kwam Dierckx wel met hen mede. Met hun drieën lazen zij de H. Mis te Scherpenheuvel. Wanneer zij te Averbode aankwamen waren er reeds zes Averbodiënzers aanwezig. Samen dan met Carleer en Dierckx en de andere abdijsheeren zette Corselis de besprekingen voort.

Zeker alhier, als het reeds niet vroeger gebeurd was, kwam het edel voelen voor Orde en Abdij bij de Averbodiënzers schitterend te voorschijn. Het ging er namelijk om zes kloosterlingen te vinden die oude, liefgeworden gewoonten en vrijere leefwijze wilden opgeven voor een nieuw strenger kloosterleven in de abdij. Twee der Averbodiënzers verbleven reeds in de abdij : Sulpitius de Lespes, van Diest, pastoor der abdijskerk, en Ignatius Carleer, provisor. Tevens rekende Corselis bij hen den pastoor van Testelt, Simon Kezen, « omdat zijne woning zoo degt bij de abdey was en van dezelve gemeente » ¹⁶⁾. Drie moesten er nog gevonden worden. Aanstonds boden er zich drie van de aanwezige kloosterlingen aan, en teekenden schriftelijk hun edelmoedig offer. 't Waren Norbertus Dierckx, pastoor te Rotselaer en Rumoldus Huybrechts, beiden regenten, en eindelijk Willebrordus Verhulst, pastoor te Klein-Vorst.

Averbode eindelijk kon en mocht hersticht worden.

Dierckx superior verkozen.

Op dezelfde vergadering te Averbode van 12 September had Corselis zijn besluit te kennen gegeven dat men zoohaast mogelijk moest overgaan tot de verkiezing van een Overste.

Deze keuze moest gebeuren tusschen de twaalf alsdan nog overblijvende Averbodiënzers. Buiten de zes hierboven gemelde heeren die naar de abdij moesten komen, hadden de volgende confraters nog stemrecht : Thomas Goossens, pastoor te Blerick, senior der

16) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1a. p. 19.

abdij, — Thomas Aquinas van Cauwenberg, pastoor te Veerle, — Raphael Morren, pastoor te Wesemael, — Gerardus Waegemans, pastoor te Diepenbeek, — Theodorus Purnal, pastoor te Kozen, — Gerebernus Verstappen, rector van het H. Graf te Turnhout. De oudste onder hen was 86 jaar oud, de jongste reeds 61 jaar.

't Is misschien hier het gemakkelijkste om even te wijzen op de verschillende parochieën die Averbode dit jaar 1834 nog bezat. Het waren de parochieën Averbode, Blerick, Kosen, Rotselaer, Testelt, Veerle, Vorst-S. Gertrudis, Wezemael. Buiten deze waren alle andere parochieën waarover vroeger Averbode het begeavingsrecht had, sedert het konkordaat van 1801 voor de abdij verloren gegaan. Van die zij nog had, gingen er echter bij den dood van den pastoor nog vier van aan 't bisdom waarin zij lagen, namelijk Blerick, Kosen, Wesemael, en eveneens Rotselaer bij het wederkeeren van Dierckx naar de abdij.

Op 27 September nu verwittigde Carleer al de confraters dat zij hunne stem moesten uitbrengen voor het verkiezen van een overste ¹⁾. Dit werd gedaan en op 5 October zond hij in twaalf gesloten brieven de stemmen naar den Covisitor Van der Linden te Leuven.

Wie zou de eerste overste zijn der herstichte abdij van Averbode? Op 9 October reeds kwam het antwoord van Van der Linden. Hier dan enkele woorden uit den officieelen akt : ... « Ego... accepi duodecim litteras clausas a totidem filiis candidae familiae Averbodiensis etiamnunc superstitibus scriptas, quibus declarant votum suum pro eligendo ex eorum gremio superiore... et tenore praesentium notum facio, me reseratis litteris et recensione votorum facta, invenisse, pluralitate votorum in Superiorem instaurandae praedicta Averbodiensis domus electum esse *R. D. Norbertum Dierckx* pastorem in Rotselaer, quam electionem ego apostolica autoritate ratam habeo et per praesentes confirmo »... ²⁾. Eindelijk dus had Averbode weer een nieuw hoofd gekregen.

Ongelukkig echter werpt een ander feit een schaduw op deze groote gebeurtenis voor Averbode.

Op 9 October schreef Carleer in zijn dagboek : « litterae nominationis Norberti, quas postridie misi » ³⁾. Zeker is het dat de verkiezing van Dierckx als overste een harde slag geweest is voor Carleer. Zeker immers is het dat hij verwacht had zelf verkozen te wor-

1) Diar. D., *ibid.*

2) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, p. 3 en *Gremium Averb.* p. 293-1°

3) Diar. D., *ibid.*

den. Was hij niet de hoofdregent der abdij? Was hij geen provisor? Hij was bijna de eenige Averbodiënzer geweest die zich min of meer regelmatig gedurende tientallen jaren bekommerd had over het materieele der abdij. Het herstel was zeker voor een groot deel aan hem te wijten. De laatste maanden van voorbereiding had hij eveneens den hoofdrol gespeeld, ja, was zelfs eerst van allen de abdij komen bewonen. Dit alles was zeker waar, en waarschijnlijk ontkende men Carleer deze verdiensten niet. Maar nu was toch eenmaal de keuze anders uitgevallen, en misschien wel omdat zijne confraters Carleer beter dan wie ook van binnen kenden. Daarbij ook had de hoogstaande figuur van Dierckx een grooten doorslag gegeven. Wat er ook van zij, voor Carleer was het tegengevallen.

Maar nu komt een moeilijke vraag... Welke was de houding van Carleer tegenover Dierckx na dezes benoeming?

Hooger heb ik reeds veel gesproken over dit dokument waarin Carleer zoo deerlijk wordt afgeranseld. Ik heb er mijn gedacht doen kennen over de echtheid en de authenticiteit van dit factum. Ik ben dan tot besluit gekomen dat het waarschijnlijk een copij was van een door Dierckx opgestelde nota. Ik heb er bijgevoegd dat het moeilijk uit te maken is waar en hoe en of er overdreven wordt. De groote trekken echter zijn zeker waarheid. Welnu, laten wij even aan Dierckx in dit dokument zijn wedervaren als gekozene overste vertellen.

— « Eenigen tijd daer naer komt er eenen brief van Carleer dat den Eerw. Heer Pastoor van Rotzelaer Fr. Norbertus Dierckx pluralitate votorum electus est Superior Averbodiensis, welken brief mij overgezonden wierd met compliment in schrift, dat het goed was dat ik eene breeden rugh had, want dat hij zoude belaeiden worden » ⁴⁾. Tot daar Dierckx. Kort na zijne benoeming nu op 15 October was Dierckx naar Averbode gekomen om 't een en 't ander te regelen ⁵⁾. Er werd overeengekomen dat Dierckx, zoo haast mogelijk nadat hij zijn ontslag als pastoor bekomen zou hebben, naar de abdij zou komen. Intusschentijd kon hij al heel zijn verhuis doen naar Averbode.

Op 26 October nu schreef Carleer een brief naar Dierckx zelf. Spreekt hij hierin waarheid of huichelt hij? Vraagteeken. — « Omnia bene, Deo gratias, unum tamen doleo dilatum Norberti adventum; numquam solus egi, et quid jam iterum, iterumque et semper

4) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1 p. 8.

5) Diar. D., *ibid.*

sacrificium Deo immolandum est : fiat voluntas Domini » ⁶⁾. Dan volgt er een onverstaanbare zin... Waarschijnlijk zijn er weer moeilijkheden geweest met Rome : « ...quod Roma statuerit, expectabimus patientes... sed sit coelum nobis propitium, ne ora obloquentium iniqua concordiam eludant »... ⁷⁾.

Verder geeft hij nog eenige praktische inlichtingen over de postulanten, voornamelijk over Frison van Meerhout, over een van Venloo, Derckx, en over den kapelaan van Hersselt : Lambertz. Enkele dagen later trad Derckx al voor goed binnen ⁸⁾. Hij was de tweede, daar een maand ervoren reeds een eerste postulant was binnengetreden, namelijk de Eerw. Heer J. Baptist Hoybergs, seculier priester, pastoor te Begijnendijck ⁹⁾. Op 28 October begon de verhuis van Dierckx naar de abdij. Gedurende de maand November en zelfs nog de eerste dagen van December vertrokken herhaaldelijk karren uit Averbode naar Rotzelaer om Dierckx zijn inboedel mede terug te brengen. Op 26 November kwam Dieckx zelf nog eens kijken. Toen hij aankwam, vond hij er reeds drie postulanten, daar op 19 November Frison ook voor goed was ingetreden. Voor 's anderendaags meldde Carleer alleen : « 26 Advent Norbertus, postridie confer. maj. » ¹⁰⁾. Wat er daar overlegd en besloten werd is niet gekend. Toch kan men gissen dat het wel ging over het inkleeden der postulanten en andere dingen van dien aard.

Op 28 November vertrok Dierckx terug naar Rotzelaer, ditmaal voor de laatste maal vóór zijne definitive komst naar de abdij. Alles was gereed voor dezen terugkeer naar Averbode. Op 29 October had de Aartsbisschop Sterckx aan Dierckx het gevraagd ontslag als pastoor aanvaard : ... « nolumus confratrum tuorum, qui gremii Averbodiensis Superiorem te pro meritis elegerunt nos opponere... etsi ob probatam virtutem tuam, zelumque indefessum simul et valde discretum quo parochiae de Rotzelaer deservisti exoptassemus ut eam minime dimitteres » ¹¹⁾.

Begin December nam Dierckx afscheid van zijne parochianen. Voor zijn vertrek uit Rotzelaer deelde hij voor dien tijd groote som uit van 50 fr. « aen verscheyde arme menschen » ¹²⁾ en stortte bui-

6) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 bl. n. 6.

7) *Ibid.*

8) Diar., 30 Octob.

9) Diar., 29 Sept.

10) Diar. D., *ibid.*

11) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 bl. n. 22.

12) Arch. Averb., Reg. B. p. 1.

tendien nog 50 fr. « in de gemeyne beurse aen den armmeester » ¹³⁾. Toen verliet hij zijn parochie. Dat hij een ware zielenherder geweest was in onbetwistbaar. Zelf ook had hij zijn uiterste best gedaan om een goeden opvolger te hebben. Toen na lang uitstel, deze eerst benoemd werd begin Jauari van 't volgend jaar, dacht Dierckx dat hij daar misschien wel schuld aan had. Toen men dit te Mechelen vernam, antwoordde men daar : « hoe zou hij daer oorzaak konnen van zijn : hij die alles zoo wel en zoo voorzigtig gedaen heeft en die een zoo schoon, zoo groot voorbeeld aen alle pastores gegeven heeft » ¹⁴⁾. Dit is wel de schoonste lof van Dierckx als pastoor van Rotzelaer.

Op 9 December 's avonds kwam Dierckx te Averbode aan. Carleer schreef enkel : « Adventus Norberti versus vesperam » ¹⁵⁾.

Hoe is die aankomst van Dierckx in de abdij nu gebeurd ?

Dat hij kwam tegen de goesting van Carleer, is reeds oud nieuws. Laten wij hier het dokument verder hooren dat Dierckx schijnbaar heeft opgesteld. Eerst nochtans moet gezegd worden dat de schrijver een groote missing begaat zeggende : « Den 9 November 1834 volgens aenschrijving van dag en uer ben ik korts na 4 uren 's avonds gearriveert »... Is dat schrijven van « November » in plaats van « December » lijk het moet zijn, alleen een onvrijwillige fout van Dierckx, ofwel zou dat iets bewijzen voor de onechtheid van 't dokument ?...

— « Als ik op den steenweg kwamp; zag ik al voor wijt of er niemant was om mij te verwillkomen, maer niets te doen, aen de poort vond ik niemand, ik moest mijn eyge karre helpen uitspannen... Affrontelijk, schandelijke bottigheyt en stoutelijke versmaedheid ! Ik stapte binnen, de deuren waren open maer ik vond niemant nog proviseur nog meyssens. Ik liep rond in de keuken, in 't hofken, ik riep, ik schreeuwde, ik hoorde niets, al als ik omtrent een kwartier gezeten had, kwamp den Heer Proviseur van zijn bovenkamer bij mij zeggende : zijt gij daer, ik wist niet wat lawijt ik hoorde. Als ik antwoordde : Ja, gij wist wel dat ik nu hier moest zijn, hij zegde jae, maer gij zult koppen tegen hebben »... ¹⁶⁾. En dan komen de woorden die zeker de echte gemoedsgesteltenis van Carleer typeerden : « ...dat is nu voor mynen dank, maer gij zult

13) *Ibid.*

14) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 I, n. 12.

15) Diar. D., *ibid.*

16) Arch. Averb., Liasse 26, n. 1 p. 9 sq.

het bezueren en als gij u wat veel bemoeyt, hebde gij eenen ijzeren kop, ik zal er staelen tegen zetten... Ik antwoorde eenvoudiglijk : Ik zal niets van eenig gewigt alleen doen wij zullen volgens de Statuten malkanderen helpen. Hij antwoorde nog eens neppig af, niemand mag hem met het tijdelijk bemoeien als ik alleen of gij zult met de kop tegen de muur loopen ». En de schrijver die dit gebeuren enkele jaren erna opteekende besluit : « En zoo ist gebleven en blijft zoo nog »... 17).

't Citaat is misschien wat te lang, maar iets er uitlaten zou gansch de samenspraak uiteenrukken. Wat er van waar is ? Zeker heel veel. Het gedrag van Carleer enkele jaren nadien en de geweldige maatregelen die Corselis tegen hem heeft moeten nemen bewijzen maar al te wel den nijd die hij steeds gedragen heeft tegenover Dierckx.

Indien hij zegde dat hij zich met het tijdelijke bemoeien zou, heeft hij zeker woord gehouden. Heel zijn dagboek van de volgende jaren bewijst dit ten volle. Wat het tijdelijke betreft heeft de abdijs zeker veel aan Carleer te danken. Heeft Averbode weliswaar later veel goederen door Carleer's schuld verloren, toch denk ik dat men hem spijs groote gebreken en fouten dankbaar moet blijven gedenken.

14 December 1834 — *Het herstel der abdij.*

Er blijft dan nog over de geschiedenis te vertellen der abdij na de komst van Dierckx.

Ik heb reeds gezegd dat er al drie postulanten waren binnengetreden. Op 29 November was Lambertz zich met hen komen vervoe-gen. Zij waren dus met vier. De eerste, Hoybergs, in September binnengetreden, de volgende, Derckx, in October, de 2 andere, Frison en Lambertz, in December. Hoybergs en Lambertz seculiere priesters hadden met « liefde en goedwilligheid van den Aartsbisschop hun demissie gekregen, die zegde, dat hij dat niet kon en mogt weygeren » 1). Op 1 December was Carleer naar Esschen gegaan bij den Eerw. Heer Van Putteghem. Deze had hem gevraagd novicen naar Averbode te mogen sturen. Deze vraag nu stond Carleer natuurlijk met veel genoegen toe 2).

Enkele dagen vóór de komst van den Superior was het retret, het inkleedingsretret der 4 eerste postulanten begonnen 3).

17) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1 p. 9 sq.

1) Man. Lamb., p. 20.

2) Diar. D., 1 Dec.

3) Diar. 5 Dec. et Man. Lamb. p. 20 sq.

Deze inkleeding had plaats op 14 December. Carleer meldt alleen : « probatio in choro pro vestitione quae 14 immediate ante Missam solemn. in Ecclesia facta est » ⁴⁾. Deze gebeurtenis echter is voor de abdij van Averbode meer geweest dan een gewone kleding. Zij was het begin van een nieuw jeugdig leven door het aanwerven in de orde van jonge krachten; zij was het begin van het hernieuwd kloosterleven, want van dezen dag af begon men dat weer regelmatig als vroeger te onderhouden. Na zoovele jaren ballingschap weerklonken vandaag weer voor 't eerst de gewijde koorgezangen door de abdijskerk. Daarom dan mag men inderdaad zeggen dat Averbode's abdij hersticht is op 14 December 1834.

Dien schoonen dag, waarop de nieuwe Superior Dierckx door Carleer bijgestaan, het Ordekleed uitreikte aan de vier postulanten, dien dag der herstichting der abdij was de ruime abdijskerk te klein. Heel het dorp en verder nog van wijd en zijd vierde het herstel mee van Averbode. Een der ingekleeden van dien dag, Derckx, heeft enkele woorden opgeteekend waaruit men halen kan wat volk er dien dag moet geweest zijn : « Jamais on n'avait vu tant de monde à l'église;... le pupitre en marbre au milieu du chœur fut renversé et brisé, on se cramponnait aux statues des saints au-dessus des stalles » ⁵⁾.

Lambertz kreeg als kloosternaam Josephus; Hoybergs : Jan Baptist; Frison : Augustinus; en Derckx : Herman Joseph.

Daarmede bestond tevens het novitiaat. In den namiddag dan werden door allen samen voor de eerste maal sedert een stilzwijgen van 37 jaar het koorgebed herbegonnen door het zingen der vespers...

De vespers nochtans zouden voorloopig nog maar alleen op de Zondagen plechtig gezongen worden, de andere dagen zou men ze uit gebrek aan volk enkel psalmodieeren. Dienzelfden dag ook 14 December werd tot verder order nog vastgesteld dat men de oude dagorde moest volgen van vóór de uitdrijving van 1797. Enkele veranderingen drongen zich natuurlijk op terwille der omstandigheden ⁶⁾. Toen begon het regelmatige kloosterleven. De novicen die tot dan toe als postulanten het provisorskwartier bewoonden, gingen nu naar 't konvent zelf. Ook Dierckx ging daar wonen « op de zelve kamer daer voor deze de prelaet zijn woning was » ⁷⁾. Den dag na de kleeding begon men reeds met de Metten 's morgens om

4) Diar. D., *ibid.*

5) Journal Derckx, I, p. 2.

6) Man. Lambertz I, l. 26 p. 34 sq.

7) *Ibid.* P. 20.

vier uur ⁸⁾. Alles was wat nieuws voor de volgende dagen. Trouw hebben de eerste novicen zulke kleine bijzonderheden die voor hen allemaal nieuw waren opgeteekend : Op 16 December werd voor 't eerst gelezen bij 't eten in den refter. Den dag daarna werd Lambertz sakrist benoemd, en zoo verder.

Intusschen hadden Dierckx en Carleer de handen ruimschoots vol met allerhande moeilijkheden buiten en binnen de abdij.

Eerst kwam het feit dat Verhulst en Huybrechts zoo gemakkelijk kun ontslag niet kregen als pastoor; en dit ontslag was nochtans een levenskwestie voor de abdij. Deze twee immers moesten het essentieele zestal komen uitmaken met de andere confraters die reeds in de abdij waren.

Dan kwamen de groote materieele zorgen. De opbouw der abdij ging regelmatig vooruit, maar toch lag het grootste deel nog vol puinen. Veel plaats was er niet beschikbaar. De financie's waren ver van schitterend. Veel toch werd er door de confraters bijgedragen om de kosten te helpen dekken. Dierckx schreef b.v. onder meer in zijn boek der Uitgaven van 1834 over het opbouwen van kapittel en sakristij : « hetwelk ik uytwendig en inwendig door vrijwillige giften betaelt hebbe » ⁹⁾. Wat de gewone benoodigdheden van kerk en abdij aanging, had men bijna niets beschikbaar. Van huisraad had men alleen wat men medegebracht had uit de parochie. Voor de kerk was er heel weinig. Zoo vindt men herhaaldelijk dat dit besteld werd, dat gekocht enz. Dan kwam nog het bestuur en administratie der abdij, de relatie's met de kerkelijke oversten en zoo verder.

Nog vóór de inkleeding der postulanten kreeg de Superior een brief aan vanwege den Covisitor Van der Linden. Deze liet weten dat hij aan Corselis gesproken had over het noviciaat dat men wilde beginnen. Daar er echter voor 't oprichten van een noviciaat speciale toestemming noodig is van den H. Stoel, wist Van der Linden eerst niet wat besluiten. Toch oordeelde hij dat men ex praesumpta licentia de postulanten kon inkleeden, vermits alle voorwaarden die tot dergelijke toelating gewoonlijk gesteld worden te Averbode vervuld zijn. Nochtans « ea conditione, ut si visum fuerit, novitiatus protrahatur ad annum post facultatem obtentam » ¹⁰⁾. Corselis had al die plannen goedgekeurd.

8) Journal Derckx, I, p. 2.

9) Arch. Abb., Reg. B. p. 4.

10) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 20.

Tegelijkertijd echter vroeg Corselis aan Averbode twee dingen : eerstens hem den staat der kloostergemeente schriftelijk te laten weten, en dat zoo haast mogelijk; en tweedens hem het getal der kloosterlingen en de middelen van bestaan te laten geworden.

Eindelijk gaf Corselis nog de toelating « ut Tongerloenses novitios suos in Averbodium mittant » ¹¹⁾. Deze toelating was van groot belang voor gansch de orde. Hierdoor immers konden de abdijen die nog niet gereed waren, toch reeds van verre nieuwe krachten verzamelen en opkweeken. Op 19 December kwamen de heeren van Tongerlo daarom er ook opnieuw over spreken. Op 22 December ging Carleer er nogmaals over handelen met Van der Linden zelf. Alles kwam tot een goeden uitslag. Toch zou het nog verschillende maanden duren eer de eerste postulant van Tongerlo naar Averbode zou komen : eerst in 1835 werd de latere tweede Superior van Tongerlo, Evermodus Backx, ingekleed. Op 24 December gaf Carleer aan Van der Linden bescheid over den gevraagden toestand der abdij. Averbode telt twaalf oude kloosterlingen. Van die twaalf zijn er vier die met de vier novicen « sub disciplina vivunt juxta regulam et Statuta nostra, et chorum frequentantes brevium prae-monstratense horis et temporibus constitutis persolvunt » ¹²⁾.

Dan noemt hij de vier oude kloosterlingen die in de abdij wonen : Dierckx, Carleer, De Lespes en Verhulst die binnen een paar dagen komen zal (namelijk op 31 December). De vijfde gaat ook kortelings komen en de zesde is de pastoor van Testelt die « nobiscum chorum et disciplinam tempore diurno observare paratus est » ¹³⁾. Wat de middelen van bestaan betreft, zij zijn voor 't oogenblik nog voldoende. Daarbij leeft men nog op de hoop van veel te krijgen vanwege de testamenten « aliarum abbatiarum confratrum, qui pristinum statum resumere non possunt, saltem ut promiserunt » ¹⁴⁾. Ongelukkigig heeft de werkelijkheid hierin niet dikwijls aan de verwachting beantwoord !

Zoo liep het belangrijke jaar 1834 ten einde.

Den laatsten dag van 't jaar kwam confrater Willebrordus Verhulst, pastoor te Vorst-Sint Niklaas, zich voor goed in de abdij vestigen. Aanstonds werd hij tot Supprior benoemd en tot magister infirmorum ¹⁵⁾. Zoo waren er einde 1834 acht conventuales te Averbode.

11) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 20.

12) *Ibid.*

13) *Ibid.*, B. 21.

14) *Ibid.*

15) Man. Lamb. I, 1, 26 p. 9.

1835 : *Geleidelijke vooruitgang.*

Het jaar 1835 was voor Averbode een jaar van geleidelijke ontwikkeling.

Met veel zorg spoedde men zich voort met het opbouwen der abdij. Keuken en refter werden herbouwd. Een der novicen teekende aan dat op 23 Maart « de pandhof die vol ruwienen lag omgegraven en aan de novities gegeven om bloemen te planten hetgeen ook seffens geschied is » ¹⁾. Even later « is het werkvolk begonst met de ruwienen of steengruis uyt de afgebroken panden en bijzijnde gebouwen weg te ruymen en hetzelfde te voeren in de lengte langs den prelaethof » ²⁾. In de maand April begon men vooral met kamers bij te bouwen. Dezelfde maand ook begon men de buitenmuren der abdij aan beide kanten der groote poort te herstellen. In de maand Mei kwam het prelaatskwartier met het terras aan de beurt. In Juni herbegon men aan den kruisgang. De vleugel naast de kerk die blijven staan en reeds wat hersteld was, werd opnieuw gewit. Toen begon men een voorloopig dak te leggen op de welfsels van de vroegere bibliotheek en de welfsels van de kelders werden heelemaal afgebroken. De grauwe steenen er van werden gebruikt in het opbouwen der panden. Alhoewel men vele steenen aankocht, toch gebruikte men zoo veel mogelijk oude steenen, bijzonder de grauwe en witte. Soms viel die manier van doen wel eens tegen, want zoo stond men soms op 't einde even ver als vroeger. Zoo werden er b.v. verscheidene halve en bijna nog heele vensters van 't prelaatskwartier afgebroken om de witte steen ervan te bezigen voor den kruisgang. Maar « hetgeen daarnaer heeft speyt gedaen als dat quartier ook wederom opgemaekt werd » ³⁾. In Augustus en September werkte men steeds verder aan den vleugel langs de sakristij. In October en de maanden erop werden er weer verschillende benedenplaatsen bijgebouwd. Denzelfden tijd ook werd het provisorskwartier door een steenweg verbonden met de nieuwe keuken.

Zoo had einde 1835 de abdij al een heel nieuw uitzicht bekomen. Toch was alles nog ver van gedaan; spijs al het bijbouwen was er toch nog veel meer verwoesting : twee vleugels van den kruisgang nog met den grond gelijk; de twee andere nog zonder vloer; — alle plaatsen nog vol gruis en vuiligheid; vele der noodzakelijke gebouwen eener abdij, nog onbestaande of onbeschikbaar.

1) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 a. 1. p. 24.

2) *Ibid.*, p. 25 sq.

3) *Ibid.*, p. 31.

En toch spijs dat laatste was het kloosterleven in 1835 een heel stuk vooruitgegaan te Averbode. Daarom dan zullen wij den vooruitgang van 't eigenlijke kloosterleven ook even geleidelijk volgen gelijk wij het gedaan hebben voor den materieelen vooruitgang.

Met alle krachtinspanning had Dierckx zich aan 't werk gezet. Hij was een doe-al... Met alles hield hij zich bezig, van alles wilde hij op de hoogte zijn... In niets ontzag hij zich. Dat moest men erkennen in de abdij zelf, zeker, maar ook buiten de abdij was dit spoedig bekend. 't Kwam zoo ver dat men van uit Mechelen een brief stuurde om hem te waarschuwen zich toch te sparen, van « niets te doen boven de lichamelijke kragten. Spaert uzelfen voor het goed van het klooster » ⁴⁾.

Voorloopig had men nog maar de dagorde gevolgd van voor 1797 lijk ik gezegd heb. Op 17 Januari had de Superior met Carleer eene bespreking daarover. Men besloot dan terwille der nieuwe omstandigheden die te veranderen ⁵⁾. Op 22 Januari maakte men de nieuwe dagorde bekend en verplichtend ⁶⁾. Alleen enkele typeerende punten wil ik geven : Tot half zeven was de dagorde ongeveer wat zij nu nog is. Na de « aqua theana » wat het ontbijt verving, begonnen de studie-uren... « legent 2 capita ex Veteri Testamento, semper sibi succedentia et unum similiter ex novo, sed sine interprete, inherendo soli historiae usque ad 8am... hora 8a coram venerabili quilibet in suo stallo chori per quadrantem horae pro omnibus irreverentiis, sacrilegiis etc. erga illud umquam commissis — In cellam vel in hieme in calefactorium reduces legent 2 capita ex Bossuyt usque ad 9am » — ⁷⁾. Na het officie in 't koor (de kleine uren) « repetent hoc mane lecta ex Scriptura Sacra et ex Bossuyt ». Dan volgde er weer een half uur les over den regel, Statuten enz. Daarna kwam van 11 tot 11 1/2 lezing van een « caput in Analogia Becani et unum in Thomas a Kempis pro meditatione vespertina in choro habenda » ⁸⁾.

Zoo werden de nieuw aangeworven krachten tot goede kloosterlingen opgeleid.

Veel was er echter nog noodig om alles zoo regelmatig mogelijk te doen. Daar men alle dagen de metten reciteerde, was het voor

4) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 I, n. 12.

5) Diar. D., *ibid.*

6) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26, Man. Lamb. p. 37 sq.

7) *Ibid.*, p. 38.

8) *Ibid.*

Carleer noodig lampen voor 's morgens te koopen, en tevens een « *pulpitum pro lectionibus nocturnis* » ⁹⁾).

Boven heb ik reeds gezegd dat de finanties er al niet te schitterend voorstonden. Dit moet nochtans gezegd worden dat men regelmatig boek hield. Alle inkomsten en uitgaven werden regelmatig aangeteekend. Heel nuttig en treffend is het soms het boek der Uitgaven na te zien om te bemerken hoe alles nog ontbrak in de abdij. Toch had Dierckx onder andere nog al veel medegebracht uit Rotzelaer. Op 29 Januari stelde hij daarvan een lijst op. Allerhande dingen worden er op vermeld, maar wat toch bijzonder de aandacht trekt is het groot aantal flesschen wijn, zoo maar over de 2300 flesschen. Ongelukkig viel dit te Averbode onder het bestier van den provisor Carleer. Dat deze zich in dit alles Dierckx niet aantrok, blijkt weer uit de woorden, ditmaal zeker van Dierckx zelf : « Van allen dien wijn hebbe ik niet een flesse mogen weten waer hij gebleven is of geene de minste meesterschap over gehad om eene vriend te tracteren; ik hebbe er waarschijnlijk wel mede van gedronken, maer onwetende » ¹⁰⁾. Einde Februari werden de oude kostelijke zitstoelen der cantoren samen met den grooten lessenaar weer terug in het midden van het koor gebracht. Wat te Averbode altijd een groote moeilijkheid geweest is, was het bekomen van ordeboeken, brevieren, zangboeken, en dergelijke. Herhaaldelijk schreef men uit Averbode naar andere abdijen, die niets of quasi niets deden om zich te herstellen, om de oude Ordeboeken der abdij te bekomen.

Men kent de vriendschap van Carleer en den pastoor van Orbais der abdij van Heylisse. Deze nu was onlangs gestorven. Waarschijnlijk had hij wel 't een en ander aan Averbode beloofd. In alle geval half Maart schreef Carleer een brief aan den pastoor van Gottechain, den Eerw. Heer Van Nerum, over de nalatenschap van den pastoor van Orbais. Van Nerum zelf was reeds te Averbode geweest enkele dagen er vóór op 11 Maart en Dierckx had hem toen om boeken gevraagd ¹¹⁾. Van Nerum had nu alles opgezocht. Alles wat hij gevonden had waren enkele breviers der Orde. Een andere confrater van Heylisse had ze nu in bewaring. Deze wilde ze afstaan aan Averbode op voorwaarde van teruggave indien Heylisse zou hersticht worden. Enkele andere ordeboeken waren reeds ge-

9) Diar., 24 Januari.

10) Arch. Abb., Reg. III, p. 1.

11) Diar. D., *ibid.*

geven aan den Aartsbisschop, maar men zou ze voor Averbode terugvragen ¹²⁾).

Zoo schreef Dierckx ook een brief aan de oud-confraters der abdij van Leffe. Op welken datum deze brief juist geschreven is, is moeilijk uit te maken, waarschijnlijk eerst na een paar jaren. Hij beschrijft daarin hoe de abdij van Averbode, van geheel verwoest dat zij was, nu uit zijn puinen verrezen is. Hij wendt zich dan tot hen opdat al de confraters « quibus restauratio impossibilis facta est, nobis assistant et adjuvent,... alles ontbreekt te Averbode... De utensilibus quotidianis etiam nobis multa desunt, uti paramenta in sacristia, libri chorales et Bibliotheca et innumerabilia alia »... ¹³⁾. Daarom moet men zooveel mogelijk aan de bestaande abdijen geven : « sic facientes non solum dignissimam rem Deo et Beatissimo patri nostro Norberto institutori ordinis nostri exhibetis, sed et tutiorem quia redduntur quae sunt Ordinis Ordini; et quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio, sicque aliquatenus satisfacimus intentioni benefactorum vivorum et mortuorum » ¹⁴⁾.

Begin April was eene klok die Carleer reeds maanden vroeger besteld had, gereed gekomen. Op 9 April kwam zij te Averbode aan. Zij woog 300 pond. Zij zou dienen om te luiden voor de klein uurtjes. Op 10 April had de plechtige wijding plaats. Deze geschiedde door den Deken van Lubbeeck, Ottoy der abdij van Park. Dierckx zelf was peter en de klok kreeg daarom ook den naam van Norbertus... Zeker zijn de gebeurtenissen die hier malkaars opvolgen en nog zullen opvolgen van meest verschillenden aard, niets is meer natuurlijk. Daarom ook is er minder eenheid in de geschiedenis dezer jaren, wanneer men ze niet allen beschouwt als leidende naar het eenige doel : een abdij met volmaakt kloosterleven. Dat het novitiaat goed ging te Averbode was ook in de andere abdijen bekend. Wij weten al hoe Tongerloozijn novicen zenden zou. Op 4 April schreef de Superior van 't herstichte Grimbergen naar Averbode dat hij ook twee novicen zenden zal... « en wensch dat zij te saemen, met die van Ue, hun novitiaat soudén beginnen, ofte anders wat soudén sij ons baeten ! » ¹⁵⁾. Zelf immers mocht men te Grimbergen geene novicen aannemen. Waarom dat was, weet men niet « waarschijnlijklyk intrigen van onse vijanden » ¹⁶⁾.

12) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 22.

13) Arch. Averb., Reg. A. In fine I.

14) *Ibid.*

15) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 23.

16) *Ibid.*

Op 16 April kwam de pastoor van Groot-Vorst, Rumoldus Huybrechts, eindelijk zijne confraters in de abdij vervoegen. Nu was het getal volledig. Seffens werd de brave man prior, novicenmeester en leeraar in de godgeleerdheid benoemd. Gerebernus Verstappen, rector van 't H. Graf te Turnhout, werd in zijne plaats pastoor te Vorst.

Drie dagen na de komst van Huybrechts en zijne benoeming als novicenmeester, had er een groote gebeurtenis plaats voor 't novitiat. Dien dag immers was 't Paschen, het eerste Verrijzenisfeest in de verrezen abdij. Dit mocht wel plechtig gevierd worden. Voor den eersten keer werd er voor de klein uren geluid met de nieuwe klok. Tot dien dag ook droegen de vier novicen, alhoewel plechtig ingekleed, buiten zon- en feestdagen nog altijd een zwarten toog. Van dit eerste Paaschfeest af werd dat gebruik afgeschaft en droeg men nog alleen het witte ordehabijt.

Zoo kwamen de oude gebruiken en gewoonten van vroeger al meer en meer terug. Een tijd later begon men op de Zondagen 's avonds regelmatig eene lectio spiritualis te houden; het gebruik kwam terug de Responsoria der kleine uren te zingen, plechtig met drie klokken te luiden voor Metten en Vespers enz... allemaal kleine punten die ons tegenwoordig zonder belang schijnen, maar die toen allemaal nieuw waren voor de jongeren en een oorzaak van diepe vreugde voor de oudere confraters die de abdij zoo zagen herleven.

Op 9 Juni begon men met dagelijksch de Summa Missa te lezen : « maer (zij) is eerst maer een tijd een geleeze Mis geweest om het wijinig getal van Heeren » ¹⁷⁾.

Dit jaar 1835 ook werd het Sint Norbertusfeest met groote plechtigheid gevierd in de abdij. Was het dien dag het feest van den H. Ordestichter, tevens was het ook de feestdag van den abdiherstichter Norbertus Dierckx. Daarbij kwamen nog vele andere dingen de plechtigheid vergrooten. Tot dan toe b.v. hadden Superior, Prior en Novicen al wel hun kamer en calefactorium in het konvent, maar toch ging men nog altijd naar het provisorskwartier om de maaltijden te gebruiken, daar keuken en refter nog niet gereed waren. « Maer vandaeg zijn ze voor den 1sten keer in den refter gaen eeten van de speyze die voor den 1sten keer in de nieuw keuken gereedgemaakt waeren » ¹⁸⁾. Zestien witheeren waren er dien dag

17) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 26 Man. Lamb. p. 7, item Diar. C., *ibid.*

18) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 26 n. 1, p. 29.

samen in den refter om Superior Dierckx te vierden. Na het eten ging met ook voor de eerste maal onder het zingen van den Psalm Miserere processionaliter naar de kerk ¹⁹⁾.

Enkele dagen voor dit feest had de Superior van Grimbergen Van den Bergen de confraters van Averbode verwittigd dat hij twee novicen zou brengen om hun noviciaat te doen te Averbode ²⁰⁾.

Deze kwamen in de abdij aan op 13 Juli. Het waren Norbertus Keghels, die na een paar jaar om ziekte de Orde verlaten moest, en Godefridus Van Overstraeten. Deze twee van Grimbergen met nog een ander van Averbode zelf werden door Dierckx ingekleed op het feest van O. L. V. Geboorte op 8 September ²¹⁾.

Welke goede geest er toen heerschte tusschen de jonge kloosterlingen blijkt uit een brief van Evermodus Backx aan zijnen Superior van Tongerlo, waarin hij onder meer schrijft... « quantum ad coenobium, ad quod R.Va me mittere dignatus est, in cunctis mihi facit satis; hic enim inveni Superiores vere dignissimos ac benignissimos, aequae ac fratres in charitate sibi addictissimos, verbo nihil ultra mihi desiderandum relinquitur; bonum enim et jucundum est habitare in unum... ²²⁾.

Buiten dit alles viel er in 't jaar 1835 niet veel meer voor. In Augustus deed Dierckx het tabernakel vernieuwen ²³⁾. In September werden er nieuwe koperen kandelaars en wierookvaten aangekocht en zoo verder. Op 10 October werd het schoone Christusbeeld in den refter gehangen. Er was nog zoo veel te kort en nog zoo veel te doen in de abdij.

Februari 1836 — Kerkwettelijke oprichting der abdij.

En toch was er nog iets niet in orde te Averbode. Men had eigenlijk nog nooit eene officieele bevestigingsakt of herkenningsakt van Rome ontvangen. Daarbij had men nooit de toelating gekregen voor al hetgeen men vroeger in de supplieken gevraagd had, buiten enkele afzonderlijke toelatingen van Corselis.

Van die suppliek van 1832 was er nooit iets gekomen, men had er nooit meer over gehoord, en toch mocht men b.v. geen novicen tot

19) *Ibid.*, p. 31.

20) *Diar. Carl.*, 7 Juli.

21) *Arch. Averb.*, Sectie I, Liasse 26 n. 1 p. 34.

22) *Arch. Abb. Tongerl.* I-II 34, cfr. 3 Nov. 1835.

23) *Arch. Abb.*, reg. A. 3v°.

de geloften toelaten zoolang die toelating van den H. Stoel niet kwam... Herhaaldelijk reeds had men over deze zaak met Corselis en met Van der Linden gesproken. Eindelijk toch op 29 Juni 1835 schreef Corselis een brief naar Averbode waarin hij meldde dat het novituaat te Averbode door Rome kortelings zou goedgekeurd worden. Terzelfder tijd ook gaf hij toelating novicen van Grimbergen aan te nemen te Averbode, die, gelijk men weet, veertien dagen later reeds afkwamen.

Men moet weten dat Corselis zelf ook reeds langen tijd wachtte op een antwoord van Rome. Eindelijk was hij het wachten moe, en stuurde hij de eigenste suppliek van Augustus 1832 naar Rome ¹⁾. Men zou nu afwachten wat er van komen zou.

Enkele dagen later op 11 Augustus vroeg Dierckx aan Corselis of er nog niets nieuws van Rome gekomen was, want men stond er heet op. Grimbergen had reeds novicen gestuurd. De Superiores van Tongerlo en Postel waren beiden komen vragen om novicen te mogen zenden naar Averbode : « *persuasum enim sibi habebant; uti alibi audierant, nos jamjam nostram confirmationem accepisse* » ²⁾. In '34 had Corselis wel reeds toestemming gegeven maar toch moet dat niet heelemaal duidelijk geweest zijn want herhaaldelijk drong men er opnieuw op aan. Een week later op 19 Augustus kwam het antwoord van Corselis. Groot was de vreugde te Averbode. Op 't einde der maand zond Dierckx het verder aan Van Putteghem van Tongerlo. Ziehier ongeveer den inhoud : « *Tuto poterit Ven. Dom. Vestra novitios ex parte familiarum de Tongerlo et Postel admissos ut in communitate vestra regularis vitae disciplina formentur, recipere...* » ³⁾. Daarna geeft Corselis den gulden raad van toch maar goed voorzichtig te zijn in 't aannemen van novicen. Eindelijk gaf hij nog de oplossing van een casus die reeds herhaaldelijk gesteld was én te Mechelen in de bijeenkomsten én te Averbode zelf... Wat moet er namelijk gebeuren met novicen van nog niet herstelde abdijen die hunne professie doen en wier abdij later niet hersticht wordt ? Tot welke abdij behooren zij ?... Corselis geeft een dubbele oplossing waarvan hij echter de tweede volstrekt verkiest : de eerste « *ut omnes indistincte novitii professione sua incorporentur gremio domus ubi professionem emittent et postea, ex ea domo ad alias colonias destinantur* ». De tweede luidde zoo : « *ut quilibet novitius*

1) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 H. I, 3.

2) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 25.

3) Arch. Abb. Tong., I II 34, cfr. 31 Aug. 1835.

profitendo incorporetur familiae a qua receptus fuit » ⁴⁾, met de volgende voorwaarde dat namelijk in 't geval van niet-heroprichting der abdij, de strikte verplichting bestaat van incorporatie in het huis waar men zijn geloften uitsprak « ne alias cum detrimento sui status ad perniciosam vagabundosam sortem redigatur »... ⁵⁾. In een voetnota belooft Corselis de Roomsche rescripten zoo haast hij ze ontvangt op te zenden.

Men weet toch al iets en gerust kunnen de novicen van andere abdijen naar Averbode komen.

Op 8 September, na de kleeding der novicen, zijn Dierckx en Carleer samen naar Mechelen vertrokken waar zij tot den 10 verbleven, met een kort verblijf in de abdij te Bornhem, wanneer zij « per viam ferream » naar Brussel verder reisden ⁶⁾. Te Bornhem belooft Corselis binnen enkele dagen de wettige en canonieke instauratie en approbatie van 't novitiaat af te zenden. Carleer gaf enkele dagen na de thuiskomst een brief mede voor den pastoor van Helmond, Beugels, van Postel, waarop hij van Beugels antwoord ontving op 30 September. Deze schreef nu : « Ik heb EUw. geëerden wel en tijdig ontvangen, en daaruit met blijdschap vernomen dat wij den grondslag van ons bestaan bij U mogen leggen. Utinam ab hac hora incipere daretur » ⁷⁾. Dit is zeker een antwoord op den brief van Corselis van 19 Aug. aan Averbode. Waarschijnlijk heeft men te Mechelen de toelating nogmaals hernieuwd om in 't algemeen van andere abdijen te Averbode novicen aan te nemen. In denzelfden brief voegde Beugels er echter bij dat hij ongelukkiglijk nog geen postulanten heeft voor Postel. Daarbij kwam nog dat hij niet wist waar de abdij herstichten en verder nog dat men het noodige zestal heeren niet en had : « Wij zullen toch in alle geval van UL. goedheid gebruik moeten maken, vermits wij het vereischte getal van gansche menschen niet zullen bijeenbrengen » ⁸⁾. Eerst een jaar nadien zouden de Postellenses een eersten novice naar Averbode sturen. Tongerlo, lijk men weet, was gelukkiger. Op 31 October stuurde men naar Averbode den lateren Superior van Tongerlo fr. Evermodus Backx, seculier priester uit Tilburg.

Eindelijk ja, zou de eerste officieele goedkeuring komen, namelijk die van den aartsbisschop van Mechelen, Engelbertus Sterckx.

4) *Ibid.*

5) *Ibid.*

6) *Diar. C., Ibid.*

7) *Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 26.*

8) *Ibid.*

't Is goed mogelijk dat Dierckx en Carleer die te Mechelen gaan vragen waren. Op 12 October 1835 stuurde hij een onderteeekenden brief naar Corselis... « Visis... quibus (Corselis) assensum nostrum ad canonicam instaurationem en redintegrationem celeberrimae Abbatiae Ordinis Praemonstratensis in Averbode dioecesis nostrae expostulat, pio ac laudabili desiderio Religiosorum dictae Abbatiae favere volentes, per praesentes petitum assensum lubenter praebeamus »⁹⁾.

Waarschijnlijk is men te Averbode spoedig op de hoogte geweest van dezen confirmatiebrief. Den dag namelijk na het schrijven van den Aartsbisschop, en misschien dus nog vóór 't verzenden naar Corselis, kwam Carleer te Mechelen aan¹⁰⁾. Aanstonds is Carleer dan naar Van der Linden gegaan, die voor 't oogenblik te Mechelen vergen. Die vraag heeft Van der Linden dan ook overgemaakt aan toefde¹¹⁾. Zekers heeft Carleer dan met aandrang aan Van der Linden gevraagd om van Corselis den officieelen restauratieakt te krij-Corselis. Deze echter liet van zich niet hooren vóór 14 Noveember wanneer hij een brief schreef aan zijnen covisitor. Hij had altijd uitgesteld, beweerde hij, de canonieke restauratiebrieven naar Averbode te zenden, — die zij strikt genomen niet noodig hebben omdat zij zijne toelating hebben, — daar hij steeds wachtte op de Pauselijke approbatie van 't noviciaat, « ut hac obtenta, opus completum agere possem »¹²⁾. In alle geval mag er geen professie van novicen plaats hebben voor Rome daartoe bij rescript toestemming had verleend.

Dit nieuws deelde Van der Linden enkele dagen later op 24 Noveember dan ook mede aan Dierckx : « patet nihil impedire quominus statim vobis tradat acta instaurationis canonicae vestrae domus »¹³⁾. Feitelijk had men ze practisch niet noodig, maar toch had men liever het tastbaar bewijs in handen van 't herstel van de abdij. Daarbij was dit veel zekerder.

Men zou dan maar wachten...

Denzelfden dag dat Van der Linden dit nieuws meedeelde stierf te Kosen de eerste confrater van Averbode na 't herstel der abdij, namelijk de pastoor Theodorus Purnal. Verloor men echter langs dien kant, van den anderen kant groeide het aantal kloosterlingen

9) Arch. Averb., Sectie I, Liasse 29-30 H. I A.; Sectie II, Liasse 28 B. 16.

10) Diar. D., 13 Oct.

11) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 28.

12) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 27.

13) *Ibid.*, B. 28.

snel aan. Alle weken bijna kwamen er mogelijke en onmogelijke heeren zich aanbieden om binnen te treden.

Toen Backx van Tongerloo gekleed werd op 8 December was men al met acht novicen in het novituaat. Even voor Kerstmis traden er nog twee novicen binnen voor Averbode, zoodat er zeker geen de minste vrees meer kon zijn van uitsterven. Integendeel !

Zoo zijn wij dan eigenlijk gekomen tot het jaar 1836 het jaar der canonieke oprichting der abdij.

Daar met deze gewichtige gebeurtenis mijn werk ten einde is en daar deze voorgevallen is in 't begin reeds van Februari, zal ik hier maar niet meer spreken van bouwen en aankooopen in de abdij : het bouwen is natuurlijk regelmatig zijn gang gegaan. 't Was vooral aan 't opbouwen der panden dat men de grootste zorg besteedde. Gewoon abdiijgerief was het dat Dierckx zich aanschafte. 't Was rond dezen tijd ook dat hij de schoone ornamenten terugkocht van de kerk van Rotzelaer, lijk ik boven reeds gemeld heb ¹⁴⁾. Daar dit dus buiten het onderwerp valt, willen wij enkel nog even de laatste pogingen nazien der Averbodiënzers alvorens Averbode kerkwettig erkend werd.

Corselis had dus gezegd dat men maar wachten moest. Nu dat was goed en wel, maar dat duurde en bleef duren. Te Averbode werd men ten langen laatste ongerust. Dit kan men opmerken uit een brief van Dierckx aan Van Putteghem van Tongerloo, waarin hij vraagt of Corselis nooit gezegd heeft wat er hapert hetzij voor de abdij hetzij voor een particulier. Dierckx schreef dan weer maar eens naar Van der Linden om te vragen of er nog steeds niets was aangekomen. Daarop antwoordde dan de covisitor op 16 Januari 1836 dat Corselis tot hier toe nog niets laten weten had. Daarom moet men echter niet ongerust zijn te Averbode, alles zal wel in orde komen, « unde pacate et tranquille pergite, et responsa illa romana quae quotidie expectantur uno alterove die advenient, et tunc Illustr. D. Corselis totum quod incepistis perficiet et consolidabit » ¹⁵⁾.

En toch, wanneer Van der Linden dit antwoord naar Averbode stuurde, was reeds het jarenlang verwachtte antwoord van Rome sedert enkele dagen, namelijk sedert 11 Januari, bij Corselis aangekomen.

Het duurde nochtans nog een paar weken voor Corselis toen zelf zijn eigen akten opgesteld had en die van Rome laten copieeren had.

14) Arch. Abb., Reg. B. 3.

15) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 29.

Zoo gebeurde het eerst op 3 Februari dat Corselis in een brief aan Superior Dierckx het antwoord meedeelde van den kardinaal Prefect der Congregatie der Regulieren. Wat het eerste punt betrof der suppliek van 1832, de vraag tot heropricting der Orde hier te lande, deze bekwam natuurlijk volledige goedkeuring. Het novitiaat van Averbode werd eveneens goedgekeurd : « pro vestris et coeterrarum Abbatiarum alumnis elabente anno 1834 inchoatum » ¹⁶⁾. In het derde punt had men de macht gevraagd om te dispenseeren in het tweede jaar novitiaat. Als antwoord gaf men dat men zich in elk afzonderlijk geval tot den H. Stoel moest wenden : « non enim Sanctissimo Domino nostro adridet hisce postulationibus annuere, nisi vel necessitas vel conditio personae... identidem id postularit » ¹⁷⁾. De vierde vraag was het mogen ontslagen in non essentialibus en het vijfde het vragen van een dos van de postulanten. Dit werd voor de gevallen, dat het strikt zou noodig zijn, toegestaan. Tevens ontving men de toelating « ut coenobia ipsorumque bona, ac fundi jure legitimo emantur redimanturque » ¹⁸⁾. Dan kwamen de twee groote twistvragen over het benoemen van onderpastoors. Als antwoord kwam het te verwachten : « ...nihil post sancitam anno 1801 conventionem immutandum ». Daarmee was men al de parochiën voor goed kwijt.

Op 't einde voegde men er te Rome deze raadgeving bij : « singulari religioni etiam atque etiam commendo ut... in id maxime incumbas ut pauciores potius exstent Religiosi, qui tamen ex Ordinis institutis sancte casteque vitam componant, quam numero plures, qui multiplicata licet gente non magnificent laetitiam » ¹⁹⁾.

Daarmede was men te Averbode reeds gerust voor wat het algemeen novitiaat betrof. Nu moest nog alleen de kanonieke oprichting volgen.

Corselis had alles reeds gereed gemaakt en naar Van der Linden verzonden. Deze had alles ontvangen op 14 Februari. Den dag erop schreef hij een brief naar Averbode : « Advenerunt tandem diu expectata, exoptata et desiderata rescripta romana » ²⁰⁾. Corselis had hem laten weten dat hij die akten persoonlijk moest voorlezen aan de vergaderde kloostergemeente te Averbode. Zoo dit onmogelijk was, moest een zeer betrouwbaar persoon die « instrumenta authen-

16) *Ibid.*, B. 32.

17) *Ibid.*

18) *Ibid.*

19) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28, B. 32.

20) *Ibid.*, B. 33.

tica » komen halen. Nu voor Van der Linden was het volstrekt onmogelijk, dus men moest een betrouwbaar persoon sturen.

't Was op 18 Februari dat men de akten te Leuven ging halen. Waarschijnlijk gingen Dierckx en Carleer wel samen. Dit laat zich vermoeden uit het feit dat Dierckx in eenen lateren brief aan Corselis schreef : « 18a hujus Lovanii ab Amplissimo Domino Van der Linden co-visitatore accepimus. » in 't meervoud ²¹⁾, en daar Carleer voor denzelfden dag in zijn dagboek opteckende eveneens in 't meervoud : « Accipimus Lovanii ante prandium rescripta » ²²⁾. Alhoewel dit op zijn eigen beschouwd van weinig belang is, toch toont dat aan met welke blijdschap de Averbodienzers dit groote nieuws, de bekroning van al hun werken, ontvingen, vermits de twee bizonderste personen der abdij die papieren gingen halen.

Eerst kwam er een bizondere brief van Corselis aan Van der Linden ²³⁾.

Daarin bespreekt Corselis breedvoerig het geval der absolutie der censuren en der jurisdictie, wat niet alleen voor Averbode maar voor alle kloosterorden gold. In een postscriptum spreekt hij over meer speciale gevallen voor Averbode. Dikwijls was 't een antwoord op wat men gevraagd had in de conferentie te Mechelen in Augustus 1834.

Eerst en vooral is het niet noodig het officie in het koor te zingen, zoolang er geen voldoende aantal kloosterlingen aanwezig is, men voldoet dan met alles te psalmodieeren. Daarna kwam de moeilijke kwestie der misintentie's en der jaargetijden. Om die op te lossen moet men eerst den staat der nog overblijvende inkomsten opsturen met de vermelding der verplichte missen, b.v. de ordemissen, de wekelijksche mis van elken priester voor de weldoeners enz. Voor wat de drie ordemissen aangaat, schijnt Corselis niet goed op de hoogte te zijn, want hij doet vragen met welke inkomsten die betaald worden.

Dit alles was echter het bizonderste niet wat de Averbodiënzers aanbelangde. Het voornaamste voor hen was de confirmatieakte van de abdij. Deze was door Corselis opgesteld op het feest van O. L. V. Lichtmis, 2 Februari 1836.

Daar de akte wat te lang is, wil ik er om te sluiten alleen eenige stukken uit citeeren, temeer daar hij later voor de andere abdijen ongeveer dezelfde was ²⁴⁾.

21) *Ibid.*, Sectie I, Liasse 29-30 H. I, 5.

22) *Diar. C., ibid.*

23) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 30.

24) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 16; Sectie I, Liasse 29-30, H. I, 2.

De Averbodiënzers, zegt Corselis, hebben sinds langen tijd de canonicke instauratie gevraagd hunner abdij in dewelke zij « octo propemodum lustrorum spatio exulantes, demum insperato, Divini Numinis beneficentia, ad antiquam sedem sunt reversi » ²⁵⁾.

Dan doet Corselis de titels kennen volgens dewelke hij volmachtig deze confirmatie geeft : « ...visis litteris Illustrissimi et Rev. D. Engelberti Sterckx Archiepiscopi Mechliniensis... utendo facultatibus a Sanctissimo Domino, Domino Nostro, Papa Gregorio XVI regularium impertitis, per litteras Apostolicas... et per alias e Sacra Congregatione super regularium disciplina... expeditas, visis praeterea litteris Cardinalis Polidorii quibus apprime praemonstratensi familiae consultum esse constituto ad Tyronum sedem Averbodiensi monasterio denuntiat »... ²⁶⁾. Dan volgt de confirmatie : « Nos, inquam, animo perpendentes hujusmodi instaurationis opera reflorescente Regularis disciplinae accurata observantia, Divini Numinis gloriam, animarum quoque salutem magnopere promovendam, communitatem Abbatialem Monasterii Averbodiensis, ordinis Praemonstratensis in pristino domicilii loco et Ecclesia pristina instauramus et redintegramus, ac per praesentes instauratam ac redintegratam decernimus et declaramus » ²⁷⁾.

Daarna geeft hij nogmaals het recht van novicen aan te nemen en te professen, een abt te kiezen, oversten aan te stellen enz. Toch blijven allen onder de rechtsmacht van den Visitator.

Dan zegt hij Gode dank voor deze restauratie. Hij vertrouwt op de witheeren van Averbode. Zij moeten tot glorie strekken van Orde, kerk en land. En dit zal gebeuren als zij gehoor geven aan den wensch van den Paus : « coelestis vocationis spiritum numquam extinguant, et illustria eorum Patrum exempla imitantes, vota quae semel Deo voverunt, religiose reddere studeant atque euntes de virtute in virtutem aemulentur semper charismata meliora. Certum enim est ad fidelium mores sive conservandos sive reparandos illud maxime interesse, ut ii qui sancti Evangelii consilia se sequi profitentur imaginem Christi referentes et ad perfectiora semper tendentes, caeteros ad pietatem, religionem, virtutesque omnes exemplo suarum actionum instituant » ²⁸⁾. Dan volgden nog verscheidene wenschen voor het heil der herwordende kloosterstichting.

Dat was de confirmatieakte van de abdij van Averbode en zoo was

25) *Ibid.*

26) *Ibid.*

27) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 16; Sectie I, Liasse 29-30 H. 1-2.

28) *Ibid.*

deze dan opnieuw kerkwettelijk opgericht zevenhonderd jaren na de eerste stichting der abdij in 1134.

Hier is mijne taak de herstichtingspogingen en het herstel der abdij te schetsen dus ten einde.

Ik wil hier besluiten met de dankwoorden die Dierckx enkele dagen na de voorlezing der confirmatie in de kapittelzaal, namelijk op 24 Febr., toestuurde aan Corselis ²⁹⁾ :

...« Det Deus, ad cuius majorem gloriam opus incepimus, ut familia reviviscens spiritu mundi evacuato, sub pristina regulari S. Patris Norberti disciplina, non sibi sed coelo nobis tam propitio et proximi saluti, vivat, sicque reipublicae decus et praesidium erit solidum »...

Dat zij ook onze wensch op dit eerste eeuwfeest !

Averbode.

fr. Antonius MAES, O. Praem.

29) Arch. Averb., Sectie II, Liasse 28 B. 31; Sectie I, Liasse 29-30 H. I, 5.